

LOVENSKI UČITELJ

PEDAGOŠKA REVIJA
IN GLASILO
SLOMŠKOVE DRUŽBE
V LJUBLJANI

*

5/6

1932

LETO XXXIII

„Slovenski Učitelj“ izhaja mesečno - Uredništvo (Fortunat Lužar) je v Ljubljani - Po-
stojnska ul. 14, „Stan in dom“ ob Tržaški cesti - Upravištvo je v Ljubljani, Jenkova ul. 6
Naročnina znaša 50 Din - Članke in dopise sprejema uredništvo, reklamacije, naročnino
in članarino pa upravništvo - Izdajatelj in lastnik je konzorcij „Slovenskega Učitelja“
Odgovorni urednik: Fortunat Lužar - Za Jugoslovansko tiskarno v Ljubljani: Karel Čeč

Vsebinska št. 5.—6.: Slomšek — naš duhovni vrtnar. Etbil Bojc. — Reforma ocenjevanja v osnovni šoli. Alfonz Kopriva. — Pisma podeželskemu učitelju. Po A. Heinenu priredil Boris Grad. — Čuvajmo našo zemljo! Vojteh Čuš. — Ocenjevanje učiteljstva. F. L. — Duhovne posledice delovne šole. Venceslav Winkler. — Quidquid agis, prudenter agas et respice finem. Ivan Hribski. — Književnost. — Obzornik.

II. ZVEZEK MLADINSKE KNJIŽNICE SLOMSKOVE DRUŽBE „Gremo v Korotan“

(Zbirka koroških spominov za mladino.) — Priredil Rudolf Wagner.

V spomin na desetletnico plebiscita na Koroškem je izdala Slomškova družba v Ljubljani knjižico za mladino o Koroški. Knjižica obsega popis slovenskega dela Koroške, njen zgodovinski pregled, popis slavni koroških Slovencev, razne koroške pravljice in pripovedke, črtice iz življenja na Koroškem, slike o bojih za Koroško, narodne koroške pesmi in uganke. Knjižica je opremljena z lepimi slikami in ilustracijami. Dobro bo knjiga služila zlasti pri pouku zemljepisa, zgodovine in narodnega jezika. Zato v vse šolarske in učiteljske knjižnice, pa tudi mladini jo poklonite kot darilo. Naslov knjige je iz pesmi A. Č.: V Korotan, katero je uglasbil monsignor profesor Stanko Premrl. Dobiva se v vseh knjigarnah, kjer je cena Din 20.—.

Kot I. zvezek Mladinske knjižnice Slomškove družbe je izšla Bevkova knjižica »Pastirčki pri kresu in plesu«. Knjižico je ilustriral Fr. Kralj. Dobi se še nekaj izvodov po 5 Din. — Položnica »Slomškova družba, knjižnica«, št. 15.824.

III. ZVEZEK MLADINSKE KNJIŽNICE SLOMSKOVE DRUŽBE

V zalogi Slomškove družbe je izšla knjiga o

Beneški Sloveniji

Knjiga obsega popis dežele, narodne in umetne pesmi, članke o lepotah pokrajine, narodne pravljice in pripovedke. Knjiga je za mladino kakor za odrasle zanimiva, ker seznanja bralce z najzapadnejšo vejo slovenskega rodu, katere ne smemo pozabiti. Zato spada knjiga v vsako knjižnico, posebno v učiteljske in šolarske. Gotovo bo zanimala prav posebno one, ki so doma v bližini teh krajev. Cena knjigi je 20 Din. Dobiva se v vseh knjigarnah.

SHOD UČITELJEV V MARIAZELLU. (MARIAZELLER LEHRERTAGUNGEN IM SOMMER 1932.)

Misijonsko združenje katoliških učiteljev in učiteljic in enaka združenja akademikov, teologov v Avstriji priredijo v poletju 1932 na štajerski božji poti v Mariazellu veliko razstavo z naslovom »Avstrijski misijonarji nositelji kulture po vsem svetu.« Otvoritev bo 10. julija in dne 14. do 16. julija bodo velike misijonske prireditve za mladino ter bo za vse preskrbljena znižana vožnja i. dr. Dnevna oskrba 6 do 9 S. Vse poletje bodo razni shodi in največ v dnevih od 9. do 13. septembra. Dne 11. in 12. septembra se bo vršil misijonski kongres katoliških pedagogov. Dne 10. do 13. bodo imela vsa združenja skupno zborovanje. Nastopili bodo odlični govorniki. Učiteljsko društvo se bo korporativno udeležilo in prireditelji pričakujejo, da bodo pozdravili posebno veliko učiteljev in učiteljic iz nasledstvenih držav in tujezemstva. Vsa vprašanja je nasloviti na »Missionswissenschaftliche Vereinigung katholischer Lehrer und Lehrerinnen im katholischen Lehrerbund«, Wien I., Stephansplatz 6.

Slomškova družba vabi, da se teh zborovanj udeleži tudi kaj več naših učiteljev in učiteljic.

SLOVENSKI UČITELJ

PEDAGOŠKA REVIVA IN GLASILO SLOMŠKOVE DRUŽBE

LETNIK XXXIII.

Ljubljana, 1. junija 1932.

ŠTEV. 5-6

Slomšek — naš duhovni vrtnar.

Etbin Bojc.

(Dalje.)

Značilni za Slomška so tudi njegovi številni životopisi, zlasti oni naših prednikov. Plemenit in dragocen sad so dolgotrajnega opazovanja človeškega življenja, obenem pa tudi kažejo njegovo ljubezen do svojega naroda, v katerem je gledal nagromadeno delo svojih prednikov. Različne so si popisane osebe po kraju, času in poklicu, a enake po teženju k popolnosti življenja. Vzglede, ki jih naj narod slavi in posnema.

Namen svojih krasnih življenjepisov je tako-le obrazložil:

»Hočem povedati naših rodoljubov lepo število, kojih blaga dela so skrita ostala našim očem? — Zaupam, da se svetijo njih častita imena v bukvah večne slave ter jih bomo nekdanj veselo čitali, ako jih bomo zvesto posnemali v pravi krščanski ljubezni in v rodoljubnosti. Kakor svetle zvezde na jasnem nebu migljajo, tako nas vabijo — nas milo zovejo in mogočno vlečejo rajni naši rodoljubi, rekoč: Vrli Slovenci. Ne pozabite, da ste sini matere Slave. Naj Vam bo drago materno blago: sveta vera in pa beseda materna. Prava vera bodi Vam luč, materni jezik bodi vam ključ do zveličanske narodne omike. Naj vam sveti, mladi rojaki, rodoljubnost iz naših grobov, kakti večerno solnce, ki se po hribih in dolinah ozira, ktere je na svoji poti lepo osijalo in ogrevalo, ter jim dajalo novo življenje. Kakor nam — bo minula hitro vsa posvetna čast tudi vam. Za večno slavo torej skrbite. — To je rajnih rodoljubov glas — tako na delo vabijo nas. Prijatelji. Slovenci. Rajnih Slovincov posnema bodi naša slava, bodi naše pristrčno veselje. In kakor sim rekel, tako bodi. — Slomšek.« (Drobt., 1862, str. 78/9.)

C. Bogoslovec — učitelj.

Leta, ki jih je Slomšek preživel v celovski bogoslovnici, so lepo dopolnjevala njegovo osebnostno, duhovno rast, a deloma se je pričel že tu tudi praktično-aktivno udejestvovati kot vzgojitelj in učitelj. Slomšek je bil značaj, ki je moral kmalu vzbuditi od strani semenških predstojnikov vse simpatije. Kmalu je začel poučevati sporazumno s semenškim ravnateljstvom, dà, celo na prošnjo slednjega, svoje bogoslovne tovariše v slovenščini. Tu se mu je nudila prvič večja in sistematičnejša priložnost, uživljati se v učiteljski poklic. Deloma in bolj sporadično se je Slomšek udejestvoval že kot srednješolski inštruktor, ko si je na ta način gmotno pomagal pri študiranju, deloma med počitnicami, ko je pomagal kaplanu Prašnikarju, pri katerem je počitnice navadno preživljal, voditi nedeljsko šolo. Znamenito in dovolj značilno za njegov dobro premišljeni načrt pedagoškega dela med svojimi učenci v celovškem semenšču kot lektorja

za slovenščino je že njegovo uvodno predavanje, v katerem nastopa kot popolnoma zaveden Slovenec in iskren ljubitelj rodne jezika, poln žive vere v bodočnost svojega naroda in Slovanov sploh, ki ga je končal s sledečo željo: »O da bi mogel danes s svojo bratovsko besedo v vas zbuditi ogenj navdušenja za jezik Slovenije ter ga v tekočih dneh leta vzdržati tu v vaši sredi v svetlem plamenu.«¹

Že takrat je bil Slomšek v stiku z mnogimi odličnimi slovenskimi rodoljubi in pisatelji, zato se je zanimal tudi za ustanovitev časopisa »Slavinja«. Kako uspešno pa je vodil Slomšek vsa svoja bogoslovna leta pouk slovenščine, dokazuje dovolj zahvalno pismo, ki ga je prejel od semeniškega ravnateljstva, v katerem v škofovem imenu s priznanjem poudarja njegovo marljivost, požrtvovalnost in velike učne uspehe. A hvaležnega so se mu izkazali tudi njegovi učenci, ki so ga visoko spoštovali. Še danes so v njegovi zapuščini njih ganljiva pisma, kjer se mu zahvaljujejo za temeljit pouk v materinščini, o kateri v šoli poprej niso ničesar slišali. Izražajo, kako radi so ga poslušali ter prevajali pod njegovim vodstvom razne izreke cerkvenih pisateljev.

Za tedanje razmere smatram razumljivo tudi dejstvo, da Slomška ni veliko mikala znanstvena kariera. Saj takrat še ni bilo ne duha ne sluha pri nas o kaki pedagoški stolici, kjer bi mogel naš mladi slovenski pedagog z uspehom dobiti usmeritve in poglobitve. Vzgojni poklic v njem, ki je silil do izraza v udejstvovanju predvsem v krogu našega naroda, pač ni mogel najti primernejše oblike svojemu sproščenju kot v dušnem pastirstvu, kateremu se je naš Slomšek z vso dušo posvetil. V ta namen je poslušal v Celovcu kot bogoslovec tudi predavanja o vzgojeslovju in napravil tudi izpit iz tega predmeta.

Kot kaplana ga je prva pot zanesla v Sl. Lovrenc na Bizeljskem leta 1825., kjer je goreče deloval kot pridigar, spovednik in učitelj mladine. Vsako nedeljo popoldne je od 1—2 zbiral mladino, ki se je odzvala njegovim ljubeznjivim vabilom, ter jo poučeval v svoji sobici, ki jo je priredil za šolsko izbo, izprva v čitanju, a pozneje tudi v pisanju in računanju. Bizeljčane je tako vnel za svojo šolo, da je postala njegova soba pretesna in je moral učence razdeliti v dva oddelka. Iz tedanjih zapiskov je razvidno, da je imel ob svojem odhodu z Bizeljskega v prvem oddelku (pred poznim opravilom) 45, v drugem pa 30 učencev.

L. 1827. je bil premeščen v Novo cerkev blizu Celja. Takrat je bila tam že ustanovljena nedeljska šola še po Jožefu vitezu Jakominiju, ki je baje prvi pisal — ali prevajal — štajerskim Slovincem potrebne šolske knjige. Slomšek je zbral zdaj 170 učencev okrog sebe.

Z ozirom na vse navedeno Slomškovo praktično pedagoško udejstvovanje pač ne more držati — mimo grede rečeno — trditev, ki sem jo našel v članku »Slomšek kot pedagog«, izpod peresa J. Lapajnetja v Učit. tov., XXVI., ki izzveni, da »Slomšek ni bil učitelj v ožjem pomenu besede,

¹ Objavljeno v Časopisu za zgod. in narodopis. 1922, str. 1 i. d.

kajti ne poroča se nam nikjer, da bi bil kot duhovni pomočnik na Bizeljskem in pri Novi cerkvi poučeval v šoli, bodisi v vsakdanji ali nedeljski šoli¹.

2. Doba aktivnega dela v stopnjevanju do svojega viška.

Kot celovski spiritual od l. 1829—38. je Slomšek vplival po svojih gojencih na razvoj narodnega šolstva.

Ohranjeni sta dve pesmarici (v Mariborski študijski knjižnici), ki so ju lastnoročno pisali celovski bogoslovci pod vodstvom Slomška. Kar je na njih posebno važno za nas, je ves pedagoški ustroj, ki ga ohranjeni pesmarici razodevata: Slomšek je kot učitelj slovenščine na celovski bogoslovnici razdeljeval bogoslovcem v krožku teme za pesnitve (n. pr. Vstajenje, Velika noč, Božič itd.), ki so jih nato oni v pesniški obliki in vezani besedi obdelali in svojeručno zapisovali v pesmarico. Na robih teh pesmi najdemo še zanimive popravke, ki jih je — kot njih učitelj — delal Slomšek. Jezikovno se me stvar ne tiče, dasi je nad vse zanimiva; že dejstvo samo nam bolj kot vse drugo, kar je pisanega o Slomškovem vnetem pedagoškem delu v celov. bogoslovnici, izpričuje njegov trud in ves pedagoški čut. Vsebinsko je stvar za nas zanimiva, kolikor bo doprinesla k naši religiozni liriki, ki zasleduje duhovno kontinuiteto v svojem stopnjevanju vse od Trubarjevega kroga pa preko Slomškovega do današnjega slovenskega križarskega pokreta. Ohranjeni pesmarici nepobitno dokazujeta, kako je Slomšek v celov. bogoslovnici ne le oblikovno vadil svoje gojence v lepi materini besedi, ampak tudi, kako je njegov duhovni genij v nemal mlade slovenske kulturne delavce v tedanji kulturni naši metropoli — Celovcu in jih tako z občudovanja vredno odgovornostjo pripravljaj in navduševal za veliko delo v narodu. Kot optimist ni jadikoval nad takratnimi slabimi razmerami, ampak je raje stalno navduševal gojence, naj iz ljubezni do zapuščene mladeži nudijo vsaj ob nedeljah pouk v pisanju, čitanju in računanju in drugih prekornih nauk za kmetovalca. Z milobo in resnostjo je skušal vzgojiti dobro duhovščino in iztrebiti vse slabe sledove, ki so izhajali še iz Jožefinskih časov sem.

Ko je obudil zopet slovenski tečaj, so ob pouku slovenščine prevajali spise Kristofa Schmidta, šolskega nadzornika in stolnega korarja avgsburškega, čigar »Lehr- und Lesebüchern« so bili uvedli celo kot učno knjigo po vseh začetnih šolah na Bavarskem.² Njegova slovenska predavanja so poslušali tudi zunanji ljudje, n. pr. uradniki, ki so potrebovali v svoji službi slovenščino. — Slomšek ni nehal priporočati bogoslovcem, naj se marljivo vadijo in pripravljajo na šolski pouk, naj pozneje šole

¹ Glej n. pr. Brinarjevo knjigo: Slomšek pedagog!

² Prevedli so tele knjige: »Prijetne pripovedi za otroke«, »Kratkočasne pravljice otrokom v podučenje«, »Dober dan za mlade ljudi«, »Troje ljubeznivih otrok«, »Dve lepi reči za pridne otroke«. J. Hašnik navaja tele prevajalce: Baltazar Boh, Tomaž Jeretin, Franc Fik, Val. Viri, Mat. Pirš, J. Rozman, J. Florjančič, Felic Globočnik, Mih. Stojan, Jan. Sredenšek.

ustanavljajo in zidajo ter naj vestno pazijo na skrbno odgojo izročene jim mladine. — Hašnik, eden mladih duhovnikov, Slomškovich gojencev, pravi o tem vzgojnoslovstvenem delovanju Slomška: »Mi bogoslovci smo bili velike reve, kar zadeva »copiam verborum« pravilnost slovniških oblik, in trud, ki ga je imel Slomšek s popraviljanjem naših prevodov, bil je neizmeren. Pilil in gladil jih je noč in dan, o počitnicah pa uredoval in oskrboval poprave.« — Baš v to dobo sega namreč dokaj plodno Slomškovo slovstveno delovanje.¹ Ustanovil je v Celovcu posebno slovstveno društvo. Ob večerih so se shajali na stanovanju vrlega domoljuba Ahacelja, licejskega profesorja v Celovcu, čitali proizvode, pilili in popravljali. A Slomšek je kmalu izprevidel, da so take pridobitve brez podlage, dokler se ne prenaredijo šole. Že takrat mu je stopala pred oči nedeljska šola, ki se mu je čezdalje bolj razkrila kot najpripravnejša sredstvena oblika za vzgojno šolsko delo med narodom. A začasno kot spiritual ni imel dovolj zadevnega vpliva. — Iz teh Slomškovich predavanj pa je nastala cela »Slovnica slovenskega jezika«, ki pa je ostala nenatisnjena in je še sedaj v Slomškovi zapuščini. Veliko se je Slomšek bavil s tem, kako bi se dvignilo in pospeševalo do tedaj tako zanemarjeno književno življenje na severni slovenski jezikovni meji. O tem se je posvetoval z raznimi domoljubi, izpodbujal in nasvetoval, kakor nam to pričajo obsežna njegova ohranjena pisma. Neko Čopovo pismo Šafariku iz l. 1832. nam pripoveduje o ugledu, ki ga je Slomšek užival tedaj v slovenskem slovstvenem svetu. Karkoli je namreč kdo kaj slovenskega pisal, je vprašal Slomška za svet. V tej dobi svojega slovstvenega delovanja je bil Slomšek tudi skoraj usodno osumljen panslavizma, ker so se k njegovim predavanjem zbirali na sestanek tedaj vsi slovenski veljaki (Ahacelj, Majar, Prešeren). Ta sum se ga je držal potem do smrti in opetovano je bil celo pod policijskim nadzorstvom. Tudi kasneje je bil Slomšek zlasti kot škof v Mariboru pri tamkajšnjih nemškutarjih sila zasovražjen, ker so ti v njem naleteli na moža, ki je neprestano in spretno ščitil slovenske interese. Znano je tudi, da je bil Slomšek neustrašen branilec predvsem osnovnih svoboščin svojega naroda (materin jezik je postal po njegovi zaslugi večjidel učni jezik na tedanji ljudski šoli pri nas) tudi na najodločilnejšem mestu, pri vladi in da je bil baš na račun te svoje odločnosti edini izmed tedanjih avstrijskih škofov, ki ni prejel od strani vlade nikakega odlikovanja. To njegovo neizprosno stališče na braniku narodovih svetinj je povsem razumljivo iz prej obrazloženega njegovega globokega pojmovanja narodovih vrednot. Baš ta — mislim dovolj — psihološko kakor empirično-zgodovinsko izpričana Slomškova stran bo pa tudi vrgla edino pravilno luč na očitek, ki ga nekako mimogrede in nejasno beležijo nekateri pisci nasproti Slomšku, ko gre za tisto znano

¹ Vsak četrtek in vsako nedeljo od 10—12 je poučeval. Iz te Slomškove šole so izišli poznejši naši slovstveni delavci kakor: Hašnik, Val. Orožen, Drobnič i. dr. Ob koncu vsakega šolskega leta je bil slovesen izpit, h kateremu so bili povabljeni tudi odličnejši Slovenci, med njimi tudi Ahacelj in Jarnik.

razmerje med Miklošičevim in njegovim mnenjem — ki je pozneje prodrlo — glede uvedbe slovenščine na naših šolah, o čemer bom še spregovoril na drugem mestu. Nasprotno, Slomšek je določno in jasno poudarjal nujnost materinščine. V tem pogledu je zanimivo, kar pravi v odredbi, ki jo je izdal l. 1843. kot bivši šolski nadzornik okrožnemu šolskemu nadzorništvu v Šmarju pri Jelšah: »Ako ravno je želja Nj. Veličanstva, da se širi znanje nemškega jezika po ljudskih šolah tudi v tistih deželah, v katerih je kak drug jezik domač jezik, se ipak v smislu visoke naredbe ne sme smatrati naučenje tega jezika za obči najvišji smoter tega šolskega pouka na škodo drugih, za narodno izobrazbo potrebnih učnih predmetov, kakor se to dogaja na nekaterih šolah. Od tega prihaja, da je šola za večino otrok brez koristi in da ljudstvo po lastni skušnji nasprotuje šoli.« — Med počitnicami je Slomšek tudi še kot celovški spiritual mnogo potoval, kolikor ga ni zadrževalo urejevanje knjig. Sem spada tudi tisto znano srečanje s Prešernom v ljubljanskem gledališču.¹ Opisana so Slomškova potovanja leta 1833., 1834., 1837. Vidimo, da so bila potovanja Slomšku nekaka velika duševna potreba. Prav tako pa je gotovo, da tudi niso ostala brez vpliva nanj.

3. Višek njegovega pedagoškega dela.

Slomškovo pedagoško delo, ki se je sistematičneje pričelo nekako s poukom slovenščine na semenišču in ki se je po teh bogoslovnih letih stopnjevalo v prvih letih njegovega dušnega pastirstva in v devetih letih, ki jih je prebil v celovški bogoslovnici kot duhovni vodja in slovstveni delavec, kakor smo pravkar videli, pa je doseglo močen pogon k svojemu višku z njegovo premestitvijo v Vuzenico in nekaj časa nato v Št. Andraž.

A. Duhovnik in šolnik.

V Vuzenici je l. 1838. obenem z dekanijskimi posli prevzel tudi skrb za šole kot dekanijski šolski nadzornik. Slomšek je s tega mesta neprestano v besedi in pismu z gorečo vnemo dokazoval nujno potrebo ljudskih šol. Obenem je kazal na neizmerno korist šolske izobrazbe in na tisočero korist, ki jo imajo marljivi učenci od šole. Kot šolski nadzornik je imel dovolj prilike, spoznati nevzdržnost takratnega brezuspešnega šolskega sistema, ki je bil v posmeh naravnost psihologiji in vsaki pedagogiki, in si je prizadeval postaviti pouk na zmiselnejšo in utemeljenejšo

¹ Prešeren je Slomška, napotenega v gledališče, lepo pozdravil in zbadljivo pristavil, da »bo že kanoniku P—k zatožil, da je videl celovškega spirituala v teatru. Viktorija.« Tedaj je bila velika redkost duhovnik v gledališču in tudi Slomšek sam pove v tem svojem potopisu (ki ga navaja Koser v svoji knjigi »Anton Martin Slomšek, Fürst-Bischof von Lavant« iz l. 1863.), da je opazil le dva, a še tadva nista bila iz lavantinske škofije. Prešeren je tedaj Slomška spremil v njegovo gostilno in ga ob slovesu počastil s tisto znano žgočo satiro, na njemu neljubo njegovo knjigo »Devištvo«: »Ker stara para zlomek devištva preveč vzela, je njega mlajši zlomek prodajat ga začel.«

učno metodo. Iz tega ozračja je zrastle l. 1842. njegovo epohalno pedagoško delo »Blaže in Nežica v nedeljski šoli«, natisnjeno v 4000 izvodih, a je doživelo l. 1848. drugo, l. 1857. pa tretjo izdajo. Več o tej knjigi spregovorim še na drugem mestu. Tu v Vuzenici so ga obiskovali učitelji, ki so iskali pri njem nasvetov za uspešno delo v šoli. Sam je podučeval na vuzeniški nedeljski šoli in podrejenim župnikom naročal, naj razložijo neukemu ljudstvu pomen in potrebo dobre šole ter mu vzbujajo zanimanje zanjo.

Zanimivo je, da je Slomšek l. 1842. zaprosil za službo gimnazijskega kateheta na celjski gimnaziji. Pismeni prošnji iz št. Andraža je priložil z vso bistrumnostjo in učenostjo izdelano razpravo o temi: »Kako vpliva vera na duševni razvoj učeče se mladine.« A dasi je izpit napravil, službe ni dobil. A že v tej prošnji sami se kaže dovolj določno njegova vzgojna podjetnost. Kmalu pa ga je čakalo odgovornejše mesto.

L. 1844. je bilo namreč izpraznjeno višje nadzorniško mesto v št. Andražu, ker je bil dotedanji višji šolski ogleda kanonik dr. Simon Ladinek imenovan za c. kr. vladnega svetovalca v Ljubljano. Lavantinski škof Fr. Kutnar, ki je poznal Slomškove vrline na šolskem polju, mu je nasvetoval, naj zaprosi za izpraznjeno mesto in mu obenem že kar naprej poveril šolsko nadzorstvo čez ves okraj. Slomšek je mesto prevzel in se vsak torek vozil v pet ur oddaljeni št. Andraž poročat o šolstvu. Šolske spise si je jemal domov v Vuzenico, kjer jih je reševal poleg drugih službenih dolžnosti. Vendar je še pomišljal, ali naj prosi za stalno mesto. Šele 17. avgusta se je docela odločil in cesar Ferdinand je imenoval Slomška za kanonika lavantinske škofije. V oktobru l. 1844. je bil že umeščen. Za šolo vneti Slomšek je bil kakor nalašč ustvarjen za mesto, ki ga je zavzel s tem imenovanjem. Težko bi bilo v tistih časih najti moža, ki bi bil sposoben, to službo izvrševati vestneje, uspešneje in z večjo ljubeznijo kakor Slomšek, ki si je tekom let svojega delovanja na polju šolstva in narodne prosvete nabral že toliko izkustev in spoznanj, ki so ga usposobila za čim širokopoteznejše udejstvovanje. Kot višji šolski ogleda pa Slomšek ni postal le nadzornik lavantinske škofije in skoro vsega vzhodnega slovenskega šolstva, ampak pravi oče in voditelj. Predvsem si je Slomšek prizadeval urediti šole, slabe prenoviti, dobre pomnožiti, a kjer je le mogoče, ustanoviti nove. Z očetovsko ljubeznijo se je povsod potegoval za učitelje in jih modro poučeval. Kjer je opazil gmotno ali duševno pomanjkanje, je skušal z vsem usmiljenjem pomagati. Kakor že poprej v Vuzenici, je tudi sedaj v vsem svojem območju naročal duhovščini, naj učiteljstvu pomaga ter budi med ljudstvom zanimanje za šolo. Na nešteti učiteljskih sestankih je pa dajal vzgojiteljem navodila, kako naj jim je postopati pri vzgoji in pouku, saj je imel o obojem že prebogate lastne izkušnje. Med drugim je zanimivo pismo, ki ga je pisal prijatelju dekanu: »Prizadevaj si in skrbi, da iztrebiš iz šol svoje dekanije tisto brezmiselno učbo (mehanizem), katera kakor rja vse dobro razjeda in dela, da so naše šole le v kvar. Vdahni svojim šolam duha in

življenja. Obiskuj nenadoma sedaj to, sedaj ono šolo. Ukaži izpraševati, izprašuj sam, in ne hodi mimo nobene šole, da je ne bi obiskal.«

Ni čuda, da je Slomšek blažilno vplival s svojim nastopom na razmerje našega ljudstva do šol. Mnogo ljudi je pridobil za šolo z gojenjem lepega petja v njej, za katero se je mnogo trudil. Duhovnikom in učiteljem je naročal, naj zbirajo lepe narodne in drugačne pesmi, jih vadijo v šoli in izročajo njemu, ki jih je kasneje l. 1853. tudi izdal pod naslovom: »Šola veselega petja za pridno šolsko mladino.« — Obenem pa se je še zanimal za pouk slovenščine na celovškem semenišču.

Dobro je uvidel tudi, da najpopolnejše šolstvo ne bo rodilo pričakovanih sadov, ako ne bodo imeli ljudje po izstopu iz šole vzeti v roke kaj prida iz knjig. Iz tega spoznanja se mu je rodila misel za ustanovitev »Društva za izdajanje dobrih slovenskih knjig«. A pri poskusu realizacije te zamisli, ni uspel in je dosegel svoj namen le deloma in šele l. 1846. s l. letnikom »Drobtinic«¹ in kasneje ustanovljeno »Dr. sv. Mohorja«.

Kot duhovni pastir in župnik se je živo zanimal za izobrazbo naroda in za pouk mladine, često je obiskoval šole in kot otrok med otroci je z njimi molil, pel in jim marsikaj lepega pripovedoval. Šel je na roke učiteljem in katehetom. Težko je reči, kaj mu je ležalo bolj na srcu: ali cerkev ali šola. V obeh pa je bil dober pastir, voditelj, oče, vzgojitelj. Pri vsem obsežnem delu na šolskem in slovstvenem torišču Slomšek ni zanemaril nikdar svojih duhovnih dolžnosti.² A kako je bil vnet za podučevanje mladine, kaže primer, da je nekoč v Št. Andražu pol leta prostovoljno nadomeščal obbolelega kateheta. A tudi sicer si delokroga šole in cerkve nista nasprotovala, ampak se celo dopolnjevala in zato ni čuda, da ju je znal baš Slomšek v lastni osebi tako spretno združevati in medsebojno oplojevati, da je žel na obeh toriščih kar največ uspeha in tudi z najvišjega mesta pohvalna priznanja.³

Tej njegovi odlični dušepastirski vlogi je torej pripisovati, da ga je škof Kutnar imel v čisljih in ga, ko je jeseni umrl (1845.) celjski opat Fr. Schneider, postavil na to mesto. A že 5. julija 1846. ga je vsled Kutnarjeve smrti nadškof in kardinal Schwarzenberg posvetil v škofa. V Slomšku se je prekrasno udejevala ona cerkvena deviza: »Vox populi, vox Dei« ali Tagorejevo spoznanje: »Najboljše ne prihaja samo, prihaja v družbi vsega«. (Ptice selivke, str. 210.) S svojim široko zasnovanim in nesebičnim delom med narodom se je temu narodu priljubil, kakor malokateri. Saj je ljudstvo samo primerjalo njegove govore rožnim setvam. Samo njemu se more pripisovati tista čudovita moč, da je znal narodu izpregovoriti besedo, ki mu je segla do srca, tako da je začel segati po slovenski knjigi, ko se je jedva učil čitati. Slomšek je ves vrastel v narod in zato

¹ Prvi pedagoški list pri nas, o katerem bom še spregovoril na drugem mestu.

² Znano je, da je on uredil župni arhiv v Vuzenici in dajal s tem zgledom in tudi z besedo zadevne pobude tudi ostalim.

³ Slomšek je bil tudi odličen pridigar in je kot tak slovel daleč okoli. Sam salzburški nadškof in kardinal Frid. knez Schwarzenberg je bil nekoč navzoč pri njegovi pridigi in si ga zapomnil.

se ni čuditi, da je bila vsaka njegova gesta v skladu z utripanjem celega narodnega organizma. Bil je pravi njegov glasnik, v katerem se je ta lik naroda izkristaliziral v močan someren osebni izraz. Ta posebna in omembe vredna lastnost je bila opazna na Slomšku že ob njegovem odhodu z vseh dosedanjih pastirskih mest, a se je zlasti očitno pokazala še ob njegovem imenovanju za škofa. — Ljubljanske Novice so prinesle kar tri pesmi na čast novemu slovenskemu škofu. Posebno čast so mu ob odhodu izkazali zlasti Celjani, ko so ga v dolgem sprevodu spremljali na kolodvor. V ljudstvu je zavladalo veliko veselje nad tem imenovanjem. — A Slomšek je svojo odgovornost še pomnožil in pravilno spoznal, da ga čaka na novem mestu le nova in mnogo težja naloga, ki jo bo zmožle le z božjo pomočjo. Znano je, da se je ob odhodu iztrgal iz sprevoda in se zatekel k tabernaklju v bližnji cerkvi. Z vso resnostjo se je zavedel svoje odgovornosti in novih, težkih bremen.

Ne bom se spuščal v dušnopastirske vrline škofa Slomška, ker to ni moja naloga. Le mimogrede naj opozorim na premestitev sedeža lavantinske škofije iz Št. Andraža v Maribor, v čemer je Slomšek ne samo najlepše pokazal svojo odločnost, ampak obenem tudi veliko skrb za slovenske narodne interese.¹ Kakor vse dosedanje življenje je Slomšek tudi kot škof še bolj vse svoje sile posvetil onim smotrom, ki so mu bili najvišja naloga: da bi povzdignil krščansko življenje, uredil svojo škofijo, dvignil šolstvo ter ljudsko izobrazbo in književno udejstvovanje. Za svoje geslo si je izvolil Slomšek besede sv. Ignacija: »Vse v večjo čast božjo ter v zveličanje duš.« — Po vsem svojem obsežnem škofovskem ozemlju je vabil k sodelovanju na teh toriščih vse, ki jih je spoznal za zmožne. Že l. 1850. je dosegel, da so bogoslovci četrtoletniki končavali svoje zadnje bogoslovne nauke v Št. Andražu, kjer jih je vežbal tudi v slovenščini in govorništvu, na svojem škofovskem gradiču »Thurn« pa tudi v sadjarstvu in umnem kmetijstvu. Po preselitvi v Maribor je hotel, da se docela vzgoje pod njegovim nadzorstvom in v njegovem duhu. V nekdanjem jezuitskem samostanu je otvoril (14. okt. 1859.) bogoslovnico. Poslej mu je bila najpriljubljenejša pot med bogoslovce, v katerih družbi je prebil največ svojega prostega časa, se z njimi razgovarjal, jih poučeval in spoznaval. V ta zavod, ki ga je imenoval »zenico svojega očesa«, je uvedel strog red, a vendar je bil dober in blagohoten napram vsakomur, ki je izpolnjeval svoje dolžnosti. Ustanovil je tudi v Mariboru Victorinum in v Celju Maximilianum za mlade semeniščnike.² Med drugim je osnoval »Družbo sv. Križa«, »Družbo mladeničev«, »Družbo devic«, »Družbo žen« in leta 1851. »Bratovščino sv. Cirila in Metoda«.

¹ S preselitvijo v Maribor l. 1859. je bilo izvršeno veliko delo, ki je bilo brezprimerne pomena za Slovence ob severni jezikovni meji. S tem nas je Slomšek rešil ponemčevanja, kateremu bi pod vplivom nemških škofov ter nemške duhovščine in šole zapadali hitreje in hitreje.

² Pozneje, l. 1877. se je oboje teh zavodov združilo v eno skupno semenišče v Mariboru.

B. Slomškova vnema za šolo.

Da se je Slomšek z vsu dušo oklenil vzgoje in pouka šolske mladeži, je razlagati iz žalostnih razmer, katere so vladale v istem času na šolskem polju in katere je Slomšek korenito poznal iz svoje prakse. Le po primerjanju tedaj vladajočih vzgojnih in učnih razmer in načel z onimi sodobnega pedagoga si moremo ustvariti pravilno sliko njegovih zaslug:

V prvi polovici XIX. stol. je bila A in O vsemu avstrijskemu šolstvu tkzv. »Politiška šolska ustava« (Politische Verfassung der deutsch. Volksschule), ki je izšla 11. avg. 1805 iz idej Rottenhannovih. V dvomnih slučajih pa so se ozirali nanjo še pozno čez mejo novega šolskega zakona. 50 let je držala ta ustava na enaki stopnji šolstvo kk. dednih dežel v železnih birokratskih rokah, dokler se ni slednjič vendarle izvilo državi in se izročilo cerkvi. Ta dolgi del obsegga tudi dobo konkordata,¹ kateri je vplival na razne narode različno. Notranje šolske zadeve so bile tedaj pri nas duhovščini izročene. Ta pa je bila, pod vodstvom našega narodnega Slomška, po večini narodna in je torej pospeševala slovenski jezik v ljudskih šolah na slovenskem Štajerskem. Zato mi Slovenci lahko mirno rečemo, da smo s tem konkordatom pridobili, ker smo imeli Slomška, ki je naše šolstvo kolikor mogoče izvil birokratizmu iz rok in ga postavil na narodno stališče. Narodni šoli se je vtisnil pečat zavoda za ubožce, zakaj trivialkam so začrtali smoter, da naj vzgojujejo delavske sloje v »pristrčno dobre in marljive ljudi, ki naj ne bodo presamostojni, dočim so se za učitelje najbolj priporočali preprosti rokodelci, ki bi se naj vestno oklepali postavnih predpisov, v katerih je bil natanko označen normalni učni načrt, normalna metoda poučevanja, normalne učne knjige in celo normalna pisava. Najboljša metoda je bila tedaj ta, da se učna snov vtepaj v glavo, »da se ne bodo zanašali preveč na sebe, ampak na avtoriteto«. (Metodenbuch.) Nič manj nego 40 § je spremljalo učitelja po vseh njegovih potih, oklepajoč ga v tesne okove. Ker so take birokratične določbe kakor mora tlačile svoboden razvoj šolstva, ki je bilo na Slovenskem že opredeno v mrtvilo nemškega poučnega jezika, je psihološko pogojena knjiga »Blaže in Nežica v nedeljski šoli« ustrezala učiteljem, katerim je bilo treba iz srca prihajajočega bočila in vodila med suhoparnim formalizmom kakor ribi vode.

¹ Shod avstrijskih škofov, ki se je vršil na Dunaju od 30. IV. do 17. IV. 1849. Sklepe, ki jih je glede šolstva to zborovanje sklenilo, je začela vlada izvrševati takoj, popolnoma pa jih je uveljavil šele konkordat iz l. 1855. (Pastirski list, ki so ga ob tej priliki napisali vsi avstrijski škofje, se je bral tretjo nedeljo po binkoštih. — Ta »politična šolska ustava« iz l. 1805. je določila trivialne šole v vsaki župniji, glavne šole (štirirazredne v vsakem okrožju in normalke v glavnih mestih dežel. Duhovnikom je bilo po dekretu izročeno l. 1804. vse nadzorstvo nad šolami in je bil v ta namen na bogoslovnici uveden poseben pouk v vzgojeslovju. — Pri dvorni komisiji, ki je sestavljala ta »politični šolski ustav«, so bili sledeči člani Slovenci: Anton Špendov, ravnatelj theol. študij in kanonik Jožef Špendov, višji šol. nadzornik na Dunaju, dalje Peter Danjko. L. 1855. tudi A. M. Slomšek.

Ze med viharnim letom 1848, je v marcu vzkliko na poprišču samostojno naučno ministrstvo s Fr. pl. Sommarugo izdavi geslo: »korenita preobrazba vsega šolstva«. 9. julija je prevzel začasno vodstvo avstrijskega šolstva pl. Doblhof, ki se je skupno s Feuchterslebenom, avtorjem knjige Diätetik der Seele, trudil, da bi otvoril vrata zakonodajstva idejam velikih pedagogov izza polpretekle dobe. A tudi v ožjih krogih se je pričelo razpravljati o reorganizaciji šol in celo po mirnem logu slovenskih dežel je završel prijazen vetrič. — Na učiteljskem zboru iz l. 1848. so učitelji in duhovni izjavili, da se bodo še nekaj časa držali dosedanjih šolskih knjig, a da se ima v prihodnje učiti le na podlagi slovenskega jezika.

Slomšek je ukazal bogoslovcem četrtega letnika, da so morali dvakrat tedensko hoditi v ljudsko šolo k Sv. Magdaleni, kjer so pod vodstvom profesorja katehetike razlagali in spraševali krščanski nauk, zato da bi se dejansko izurili za svoj bodoči poklic. Duhovščini pa je zelo priporočal, pridigati o vzgoji in o dobrem poduku ter o dolžnostih staršev do šol. Službeni listi do l. 1847. kažejo živo delovanje Slomška na tem polju.

Tudi s peresom se Slomšek kaže povsod pedagooga: »kot pesnik se igra z nedolžnimi otroki na trati, pa jim kaže na nebeškega očeta, ljubko se meni z odraslo mladino in jo opozarja na sovražnike, ki ji prete, kratkocasi predico pri kolovratu, pa jo spominja, da 'kar zdaj si bo naprela, bo seboj v večnost vzela', nevesto spremlja pred poročni oltar, kmetiča tolaži pri trdem delu na polju, vojaka na bojnem polju, bolnika na bolniški postelji, pa vedno obrača pogled na Boga in večnost. Umstveno in npravno dvigniti skozi stoletja zanemarjeno slovensko ljudstvo, to je oni vzvišeni nagib, ki mu podaja pero v roko, mu polaga besede na jezik in ga osrečuje, češ, »za Boga in ljudstvo treba malo govoriti, mnogo delati, pa vse pretrpeti«. Visoke resnice i plemenite misli je znal Slomšek zlit v kratke jedrnate izreke, ki si jih vsakdo lahko zapomni, zato je on neprekosljiv učitelj in vzgojitelj slovenskega ljudstva. O njem pač tudi velja tisti Ovidov izrek: *Quidquid temptabam scribere — versus erat*. Njegovi izreki kakor njegova vezana beseda se bero gladko, a tudi nevezana beseda, vsa cvetoča in pesniška, se mu prerada izliva v verze. Da pa je naš Levstek pozneje vzel v svojih »Napakah« slog Slomškovega jezika za vzgled nepravilnosti, je iz časovnih razmer razumljivo. Z lastnim vzgledom, z živo besedo in s spisi je Slomšek budil ljudstvo iz moralnega in umstvenega mrtvila. Posrečilo se mu je zlasti v ljudstvu zbuditi potrebo izobrazbe, veselje do knjige in šole. Spodbujal je tudi druge, naj pišejo potrebne in ljudstvu koristne spise. Njegovo načelo je bilo: »Vsaka dobra misel je dar božji in se ne sme zakopati.« Kot spiritual in kot škof si je vzgojil celo vrsto dobrih duhovnikov in pridnih pisateljev, ki so mu pomagali na knjižnem polju. Časten naziv »buditelja« pa mu gre zlasti še kot ustanovitelju »Drobtinic« in »Mohorjeve družbe«.

V prvem svojem pastirskem listu že je med drugim napisal tudi sledeče o šoli:

»Si animarum curator scholam ut pupillam oculi fovet, florent maturescuntque flores virtutis et scientiae. Quapropter, dil. fratres, sit pupilla oculi Vestri schola Vestra et sicut Jesu semper circumdatus fuit discipulis suis et Vestri discipuli sint corona, qua semper ornami, cohors, qua stipamini«. Posebej o nedeljski šoli pa pravi: »Quatuor circiter elapsa sunt lustra ex quo sic dictae scholae elementares diebus dominicis et festiviis frequentari solitae in nostra dioecesi originem cepere — quarum exelenti — Deo sint laudes — successu, iuvenes et virgines aliunde institutione carentes, vel ob nimiam domicili distantiam scholas frequentare haud obligati, non tantum in doctrina Jesu Christi penitus erudiuntur, remoti a periculis otii, prudenti informatione in rebus summo opere necessariis instructi. Hisce scholis magnum omnigenae delium culturae incrementum nos debere, nemo inficias ibit, qui sine partium studio labores animarum curatorum eorumque fructus ex his scholis per annorum decursum perceptos considerare non renuit...«

Na Slomška je deloval kot na vse sinove jožefinske dobe romantičen duh časa, ki se je naslajal ob zvočnosti jezika in melodiji petja in ki je omikancem nalaгал skrb za odgojo človeštva. Spomini Herderjevih idej se nahajajo često pri njem, dà, celo citira ga.

C. Podrobno šolsko delo.

Slomšek je skrbel za trivialke. Kot sad dolgotrajnega truda in posvetovanja je izšlo več šolskih knjig, ki jih je Slomšek deloma sam spisal, deloma pa od izvrstnih učiteljev in duhovnikov prejel, pregledal, po mnogoterih opravih odobril in dal na svetlo. Ministrstvo je l. 1854. v nekem dopisu zelo pohvalilo Slomškov trud pri zlagi novih šolskih knjig. S kovski knezoškof Jožef Ot. žl. Ravšer pravi l. 1850., da »so šolske knjige (Slomškove) popolnoma namenu primerne in da glasno pričajo, kako je njih pisavec umen in v resnici pobožen«. — Rudmaš, šolski svetovalec, pravi, da on ne pozna »drugačnega zdravila za ljudske šole. Šolam, v katerih Slovencev ne poznajo ali jih imajo za pol Nemce, pomagati se ne more. Vsaka skušnja jih je že davno obsodila. Vendar nekateri tega le nočejo slišati« itd. V ministerialnem razpisu se bere: »Srečo si smemo voščiti, da smo dobili moža, ki je v to poklican, veljaven, učen in skušen tako, da se sme od tega dela, katero je v prid šolskih otrok, pričakovati dobrega izida.«

Nemška šola — četudi redna — širšim plastem naroda ni mogla koristiti. Slomšek se je vnel za nedeljsko šolo, dasi je vedel, da je le prva in zasilna pomoč. Zahteve revolucije ga niso zadovoljile na šolskem polju. Ves svoj vpliv in vse svoje sile je zastavil vladika Slomšek, da okrene vsaj na Slovenskem nove politične tokove v drugo strugo, a njegovo prizadevanje je ostalo le negativnega značaja.¹ Slomšek je bil postavljen na mejnik dveh dob. Kritično leto je razbilo socialne in politične okove in je prineslo tudi cerkvi več prostosti, dasi ni bilo brez nevarnosti zanjo. Podložništvo je bilo odpravljeno, toda naše dotlej brezpravno ljudstvo je bilo v veliki nevarnosti, da postane žrtev brezvestnih demagofov. Slomšek je s svojim pronicavim duhom spoznal nevarnost, pa našel tudi lek: ljudi je treba navaditi čitati in jim dati v roke dobre knjige, če ne, bodo nevedni in čitanja nezmožni ljudje postali igrača brezvestnih zapeljivcev. Odobral je razširjeni poduk v osnovnih šolah in materinščino in ko ga je pritegnil naučni minister Leon Thun² med svoje svetovalce v šolskih rečeh ter ga z učenjakom Miklošičem vred vprašal glede uvedbe slovenščine, sta se oba zavzela zanjo, dasi je bilo mnenje obeh različno: Slomšek je bil za to, naj se v trgih od 3. razreda dalje poučuje nemščina. »Nemščina bodi nameček omike, kajti iz take šole, kjer učenci ne razu-

¹ Znano je, da je celo učitelje zavrnil, ko so prosili boljših plač in oprostivte cerkvene službe.

² Za časa Thuna je poleg Miklošiča cenzuriral tudi Slomšek vse slovenske šolske knjige. Za jezikoslovneega pregledovalca šolskih knjig pa je Slomšek nasvetoval ministrstvu (Thunu) l. 1850. znanega strokovnjaka Muršča.

mejo nemškega jezika, prihajajo mladi bahači, prteni kmetski gospodje, pa slabi orači in gospodarji, da bi se jokal človek«. Nemške šole po mestih in trgih naj pa uvedejo v 3. razredu slovenščino. Miklošič pa se je najtesneje oklenil zahteve pedagoških veljakov, da gospoduj v narodni učilnici le materni jezik. Predlagal je, naj se poučuje v slovenskih krajih izključno le v slovenskem jeziku, a nasprotno je priporočil, da se v mestih in trgih, kjer je prebivalstvo izvečine nemško ali nemško občujoče, ni treba prav nič ozirati na slovenščino. Slomšek se je torej postavil na bolj posredujoče stališče in njegov predlog je bil sprejet — seveda le, kar tiče slovenskih šol —, zakaj z odlokom ministrstva dne 25. vinotoka 1851. se je slovensko ljudsko šolstvo postavilo na utrakvistično podlago, a ne tudi nemško šolstvo.

Slomšek je užival pri tedanjem ministru Thunu popolno zaupanje v šolskem pogledu. Med njima se je celo razvila živahna korespondenca v letih od 1848—52, o kateri bomo več spregovorili na drugem mestu. V nekem ministrskem reskriptu se čita priznanje: »da je Slomšek mož, ki more z največjim uspehom vplivati na razvoj šolstva, kajti v njem je posebljena znanost, veljavnost in lastna izkušnja«. Slomšek je v tej dobi razvil kar najživahnejšo delavnost. Po prigovarjanju ministra Thuna, naj pregleda vse šolske knjige in napiše nove, je l. 1853. izšlo »Malo berilo«, »Veliko berilo« in »Ponovilo«. — Dasi je imel Slomšek sam bogate izkušnje, se je obrnil še do nekaterih drugih priznanih šolnikov, učiteljev in duhovnikov. Pri tem poslu so mu pomagali: Anton Koderman, Peter Mussi, J. Kranjc, Mat. Majar, Franc Koser i. dr. Pod Slomškovim vodstvom so se vsi ti možje lotili težavnega posla, katerega sad so naslednje učne knjige za osnovno šolo: »Abecednik za slovenske šole« l. 1853., »Malo berilo za prvošolce« 1853., »Veliko berilo in Ponovilo za vajo učencov drugega obreda« 1855., »Ponovilo potrebnih naukov za nedeljske šole na kmetih«¹ 1854., »Veliko berilo za slovensko-nemške šole drugega obreda« 1855., »Nemška slovnica za slovenske šole« 1852. Za slovensko-nemške šole je sestavil Slomšek: »Abecednik«, »Malo berilo«, »Veliko berilo« in »Nemško slovnico«. Vse te knjige so izšle v Državni zalogi šolskih knjig na Dunaju, kjer so se posebno v tem času zanimali za izdajanje šolskih knjig »inferiornim« narodom.² Učiteljem je v »Drobtinica« napisal še posebna navodila, kako je rabiti te knjige v šoli. Kot vzgojitelj je Slomšek skrbel za duševni razvoj otrok. Spisal je l. 1846.: »Angel molitve za pobožne šolarje« in »Sveto opravilo za šolarje«.

Sedaj, ko smo razgrnili Slomškovo delavnost, kakor se kaže v navedenih šolskih knjigah, bo zanimivo pogledati, kakšno je bilo stanje v tej zadevi pred Slomškom. Fr. Koser navaja v svoji knjigi: »Slomšek — Leben und Wirken« sledeče take učne

¹ Ta knjiga vsebuje: 1. Dogodivščine sv. vere; 2. Navod pobožnega in lepega zadržanja; 3. Spisovanje listov; 4. Številoslovje; 5. Vodbo modrega kmetovanja; 6. Vinorejo; 7. Zemljepis; 8. Ljubezen do domovine.

² Število izdanih predmetov za nenemške narode je poskočilo od 52 na 333, dočim nemške šole izkazujejo le od 58 na 90.

knjige: 1. Primož Trubar: Abecedarium, 1550. — 2. M. Pohlin: Abecedika, 1765. — 3. Isti: Bukuvce za rajtenge, 1781. — 4. Pl. Kappus: Zern ali vonuzetek teh metodneh Bukvi (Prevod »Methodenbucha« za učitelje, po naročilu grofa Edlinga), 1777. — 5. M. Kuzmič: Slovenski silabikar, 1780. — 6. Isti: ABC za Slovence na Vogerskem, 1780. — 7. M. Kumerdej: Krainerische Übersetzungen der für die Landschulen bestimmten Leseübungen (letnica neznana). — 8. Neznani avtor: Abecedika ali Plateltof, 1789. — 9. J. Debevc: Plateltof, 1791. — 10. Isti: Majhine perpovedanje, 1809. — 11. V. Vodnik: Abeceda za perve šole, 1811. — 12. Isti: Pismenost ali gramatika za perve šole, 1811. — 13. Primic: Abecedika za Slovence (Prvi ABC, ki se je natisnil na Štajerskem), 1812. — 14. Primic: Nemškoslovensko branje, 1813. — 15. Isti: Novi nemško-slovenski Bukvar, 1814. — 16. Urban Jarnik: Zber lepih ukov za slovensko mladino, 1814. — 17. P. Danjko: Začetek vučenja slovenskega po nedelah, 1816. — 18. Isti: Abecedna knjižica, 1824. — 19. M. Ravnihar: Abecednik za šole na kmetih, 1816. — 20. Isti: Male povesti (po Debevcu), 1816. — 21. Neznani avtor: Kratke perpovedanje za slovenske šole, 1822 — in prav tako: 22. Bukvar za šole na kmetiji v cesarskih kraljevih deželah, 1825. — 23. Metelko: Abecednik za slovenske šole, 1829. — 24. Isti: Abecednik za slovensko-nemške šole, 1830. — 25. Isti: Številstvo za slovenske šole (letnica neznana). — 26. Metelko: Berilo za male šole na kmetih (obsega tudi realije), 1834. — 27. Navod v branje za mladost nedeljskih šol. — 1832. Spisal P. Mussi. Ta »Navod« omenja Slomšek v »Blažetu in Nežici«. Toda spisal ga ni Slomšek kakor trdi dr. A. Medved v »Slomšku«, str. 1381. — 28. Musi: Slovkoval — abecednica za slovenske šole (leto neznano). — 29. Rozman J.: Abecednik za slovensko-nemške šole (leto neznano). — 30. Isti: Malo berilo za prvošolce.

Učne knjige Slomškove, ki so se na teh gradile, niso bile le za tedanje šolstvo izrednega pomena, ampak je njih vpliv segal do današnjih dni. Sledovi Slomškovega pedagoško literarnega delovanja so še dandanes ostro začrtani v sodobnih učnih knjigah, kar je najboljše merilo njegove veljave. A vse je seveda namensko. Slomška bi mogli imenovati slovenskega Kristofa Schmida v pogledu religiozne literature za mladino. Kolikor bolj je kot šolnik prihajal v stik z mladino, toliko bolj je gojil mladinsko pesništvo. Zlasti v svoji zreli dobi je zložil celo kopico pesmi za posebne šolske prilike¹ v vezani besedi. Najizvirnejše so še šolarske pesmi. Kot pisatelju mu ni do umetniških, nego zgolj do vzgojnih in poučnih ciljev. Sam pravi v predgovoru h »Kratkočasnim pravljicam«: »naj se otroci po njih vučijo Boža zares ljubiti, stariše spoštovati, svoje vučenike lepo imeti, ino jih vbogati, greha se zvesto varovati, bogaboječe in pridno od mladih nog živeti, ino tak v vinogradi svojega življenja skrbeti za časno in večno izveličanje«. — Brezdvomno je Slomšek utemeljitelj slovenske mladinske književnosti. Vse njegovo delovanje na tem polju kaže toplo pisateljevo ljubezen do mladine in skrbno zanimanje za njeno časno in večno blaginjo, obenem pa tudi globoko razumevanje za znatizeljna otroška srca. — Poučni spisi so bili namenjeni najširšim slojem, zato so tako preprosti in domači. V pesniških izdelkih se kaže bolj Slomškova intuicija nego refleksija. Ker jih je uglasbil, ni čuda, če so jih sprejeli podobno kakor Jugoslovani junaške pesmi pevajočih slepcev.² Slomškove basni moremo prištevati

¹ Kakor: Pesem pred očitno izkušnjo, Pesem po končani izkušnji, Kratka pred šolo, Kratka po šoli, Pesmi pred poukom in po njem za vse šolske dni v tednu itd.

² Izvirnih Slomškovih napevov je 10. (Lendovšek ni kritičen in v svojih Izbranih spisih pripisuje Slomšku nekatere pesmi in napeve, ki niso njegova last.)

najboljšim proizvodom v slovenskem leposlovju in so kaj primerno čtivo naši deci. Zajemal je tudi iz Ezopa in Lessinga.

Pri vsem svojem delu pa Slomšek nikakor ni bil svojeglav, ampak je bil celo nejevoljen, če mu ni nikdo ničesar popravil. Ko je predložil naučnemu ministrstvu berilo za ljudske šole in je prof. F. Miklošič hotel nekaj predružačiti, je Slomšek takoj pisal ministru: »Bog me varuj trdovratne svojeglavnosti, z veseljem sprejem vsako boljše prepričanje. Prosim naj dr. Miklošič omenjene pomanjkljave popravi, da bo knjiga v vsakem oziru za rabo.«

Naj navedem še kos govora, ki ga je imel l. 1862. v maribor. čitalnici: »Potrebo slovenskih knjig so obudile slovenske nedeljske šole, ki so se l. 1830. prav živo začele in že slovensko omiko po vseh krajih napredujejo, kjer celo nemških šol še ni doma. Ni čuda, da jih Nemci črtijo, kakor najhujši napotek nemških delavniških šol, ter se prizadevajo, jih zatreti. Nedeljske šole naše so število čitateljev toliko pomnožile, da ne najdeš pastirice na paši, ki bi slovenskih knjizic na paši ne imela, ne prepevala in ne molila, dokler živinče pohlevno drza. Te nedeljske šole so narodne šole, ki omiko razširijo, malo potrošijo in mladino slovensko svojemu namenu ne potujijo.«

III.

Važna poglavja in značilnosti Slomškovega posebnega pedagoškega stila.

Sedaj, ko smo spremljali Slomškovo pedagoško udejstvovanje ob živi niti njegovega življenja in doraščanja, pa se pomudimo še pri nekaterih značilnostih tega udejstvovanja poblize. Razgovorimo se nekoliko o posebnem njegovem stilu, kakor nam ta odseva iz pravkar razgrnjenega, zlasti še z ozirom na trenutno okolje, obenem pa morda vrzimo še svoj pogled na nekatere zanimivosti in značilnosti, ki nam naj ob koncu dopolnijo sliko celotne njegove pedagoške osebnosti.

Da se ni življenjska nit, ki sem jo skušal v dosedanjem podati, preveč trgala, sem se izognil podrobnejšemu obravnavanju nekaterih poglavij njegovega delovanja, ki zaslužijo sicer posebnega poudarka in osvetlitve.

1. Pedagoški spisi.

»Blaže in Nežica v nedeljski šoli.«

Eno takih poglavij, ki zahtevajo posebne obravnave, je njegov »chef d'oeuvre« — »Blaže in Nežica v nedeljski šoli«. Ker je knjiga izšla iz pristnega šolskega miljeja in je pisana za praktično potrebo kraja in časa, diha iz nje pravo življenje.¹ Čitatelj si ne nabere iz nje le obilice naukov, ampak se ob njej resnično razvedri, kar je eden glavnih vzrokov, da se je knjiga brzo udomačila. Brinar pripisuje naslednjim prednostim te knjige

¹ V 42. poglavju je n. pr. opisana skušnja in sklep šolskega leta prav tako, kot je resnično govoril župnik špitalski ob priliki skušnje l. 1836. v Špitaliču pri Konjicah.

vzrok, da je vzbudila občo pozornost: 1. Realistični predmeti, ki jih knjiga obravnava, so se priljubili, ker so bili do tedaj neznani. — 2. Dobro je pogojen milje, ki so vanj vpletene posamezne učne slike (ko n. pr. toča pobije, govori o čarovnijah itd.). — 3. Vselej pogodi pravi trenutek. Do malega za vsako učno snov napravi Slomšek sličen uvod, ki naj bi bil nekaka uvertura za tiste predstave, ki jih snov zahteva. Ustvaril je pa tudi z njim tisto naravno in velepomembno zvezo, ki bi naj bila med poukom v šoli in med domačo hišo ter posebnimi dogodki v najbližji okolici.

Zanimivo je, kaj položi Slomšek na usta očetu v tej knjigi: »V šolo bosta hodila, ne da bi se grdih reči naučila. Kaj pomaga veliko znati, pa se slabo zadržati, glave prebrisane, srca pa grdega biti. Znati pisati in brati, vsakemu odgovor dati, moliti pa ne. Ako bi kdaj od vaju kaj takega učakal, stopiti bi vama v šolo ne dal.« — Kaplanu pa: »V šolo hoditi, med poštene šolarje zapisan biti, je velika sreča in čast. Hočete pridni šolarji biti, posebno trojno dolžnost na skrbi imejte: Bogu prav lepo služiti, se pridno učiti — starše in predstojnike lepo ubogati. Kdor teh dolžnosti ne dopolni, šole vreden ni in bo odvržen. Vrh tega vam je vedeti dvanajst postav za nedeljsko šolo: 1. Jutranja in večerna molitev. 2. Mesečna ali kvaterna izpoved ali obhajilo. — 3. Peti v cerkvi ali iz bukvic moliti, pridigo in krščanski nauk poslušati. — 4. Ob nedeljah in praznikih se dostojno obnašati. — 5. Ne brez vednosti učiteljev na božjo pot, ako izostane kdo v šoli, treba opravičilo. — 6. Ob delavnikih pridno delati, ne besedovati in se izgovarjati. — 7. Iz šole ali v šolo fantje in dekleta ločeno. — 8. Ne se muditi po poti, ne v krčmo ali na ples. — 9. Ne kaditi, ne prstanov nositi, oblačiti se čedno. — 10. Ne kvaritati, ponoči se potepati, vasovati, ukati, kajti vsaka noč ima svojo moč. — 11. Šolarji in šolarice so si kakor bratje in sestre, med njimi vladaj nedolžno občevanje. — 12. Če se kaj hudega zgodi, kaplanu odkrito povedati, šola mora poštena biti.

»Blaže in Nežica« je knjiga slovenske praktične metodike, navod k pisavi, številjenju in prirodoznanstvu. Posebna Slomškova pedagoška spretnost se kaže v načinu razdelitve šolske tvarine in potem poučevanja. — Ne poučuje se po določeni razdelitvi ur, ampak se vsak predmet razlaga takrat, ko ga je po notranji vezi najlaže razumeti. Odločilni zato so dogodki letnega časa in cerkvenih praznikov, z njimi združeni opravki in običaji pri ljudstvu (Dogodljaji in slučajji v občini). Povest o Blažetu in Nežici pa je tista miselna vez, ki vse združuje. Učna tvarina se pri razlaganju naslanja na dogodke, ki so se ravno dovršili, o katerih vsi govore in ki duhove razburjajo. — Menda se je rekdokdaj kateremu učitelju posrečilo, vlti v svoj slog toliko gorkote in nazornosti, kakor je to storil Slomšek v tej knjigi.

A tudi ostale njegove knjige so našle enako priznanje. Naj omenim le pohvalo Slomškovih »beril« od Jos. Eržena v Drobotnicah, XII. tečaj (1854): Odkritosrčna beseda v izurjevanju učiteljev za ljudske glavne šole: »Vse — obsežek in pisava — je tako izvrstno, da le resnico govorimo, ako rečemo, da za šolo in za domači poduk našega ljudstva boljih bukvic ni in jih ne more biti, kakor so to »malo« in »veliko« berilo Slomškovo, osnovano po sloveči knjigi »Blaže in Nežica v nedeljski šoli« in »Mladeničem srečen pot«. Ta poslednja knjižica, ki obsega 285 strani, je pravo kazalo Slomškove izrazite pedagoške usmerjenosti. (»Shivljenja Srezhen Pot. Potrebni nauki, izgledi ino molitvize za mladenzhe.«)

Ker je Slomšek spoznal, da njegova berila marsikje ne dosežajo onega uspeha, ko bi ga po svoji vrednosti morala, je napisal: »Kratko navodilo za malo in veliko berilo.«

»Naj ima orgljar še tako dobre orglje, ako dobro orgljati ne zna, mu bodo slabo pele, so li pa orglje srednje vrednosti, bodo dobro žvižgale, če le dobremu organistu v roke pridejo. Ravnotako se šolskim knjigam godi.« — »Je tebi preveč, kar se v teh bukvicah uči, izogni se. Kar je premalo za tvojo mladino, pa dodaj. Veš, da po svetu vsaka tehničar enako ne vleče, tudi vse ure po isti meri ne tečejo. Vsakemu po glavi, kakor bi rad, tudi biti ne more. Kar tebi ne dopade, bo pa lahko drugim prav.« — »Učitelj brez vse priprave seje navadno pleve in ne bode žel pšenice. Dober učitelj vselej dobro premisli, kaj bode povedal. Nabira rožic, katere bode sadil.« — »Iskren šolski prijatelj, kar naj bi bil vsak učitelj, ima oživljajočih iskric kupoma v redu za veselje in kratek čas za resnico in za nedolžno šalo, da svoje učence za nauk vnema in oživlja, dramati zaspane, pridno podpira, da mu ne opešajo sredi pota potrebnega pouka.« — »O setvi mora sijati solnce, da se da lepše orati in njiva čedno obdelati, bode učitelj tudi pri pouku vesel in dobre volje, kar je prav.«¹

»Blaže in Nežica v nedeljski šoli« se mi zdi v naši pedagogiki to, kar je n. pr. Martin Krpan v našem jezikoslovju. Kako je v Krpanu pokazal Levstik, kako se naj piše slovenski, tako je Slomšek v tem delu praktično ovekovečil svoje nauke.

¹ Glede pisemskih vaj, ki so beriloma pristavljene, je naročal: »Samo ne pozabite, da vse te vaje imajo kratke in pa praktične biti, ne pa vodil in pravil toliko kolo, da bi se pretežno obračati ne dalo, pamet težilo, šolsko omiko pa mudilo.« — Tudi naj zato velja: »Bolje malo pa dobro, ko preveč in preslabo.« — »Učence je treba seznaniti z vsemi potrebnimi rečmi, ki jih čakajo v prihodnjem javnem življenju, da bode šola deci modra priprava zanj. Poiščite in izvolite predvsem take reči, ki so mladini naših krajev in naše dobe najbolj koristne.« — »Skrbi, da bo tvoja šola za življenje, ne pa za šolsko klop, prizadevaj si svoje šole za Boga, za vse pošteno in blago oživiti, ne pa jim zadušiti dobre nagone. Branje in pisanje je le lupina, jedro pa je krščanska omika in žlahtno srce.« — »Vse, kar učiš, vtisni otrokom v glavo in srce. Toda skrbi, da svoj nauk oživiš, da vsejano dobro seme ne umrje, na uglajeno cesto ali pa med trnje ne pade in se ne zaduši. Brani pa tudi pticam, kolikor moreš, zapeljivim in pohujšljivim, da ti ga ne pozobljejo.«

(Dalje.)

Reforma ocenjevanja v osnovni šoli.

Alfonz Kopriva.

(Dalje.)

Ta dokaz je vsekakor zelo obtežilen za nekako lahkomiselnost v načinu današnjega redovanja sploh.

Hügler pravi v svoji razpravi »Red iz vedenja« (Quelle 1931/623): »Sploh je težko, da bi mogli točno določiti normo za stopnjo kakega pregreška in se to prepušča rajši individualni presoji, in vprav v tem je nevarnost, da storimo učencu lahko težko krivico. Kakšnih zakonitih predpisov v npravstvenih pregreških v šolah ni, kakor jih ima n. pr. kazenski zakonik, in zato se marsikak prestopok sodi po tem strožje nego po onem. Glavni vzrok različnega ocenjevanja pa je največkrat v pomanjkljivem presojanju okoliščin, ki so mladostnika dovedle do prestopka.«

Na drugi strani pa zopet po večini vidimo, da je šolsko spričevalo za vstop v življenje brezpomembno, kajti »življenje ne piše nikakih redov, ampak se ravna po delu in njegovi vrednosti« (Handl, Quelle 1931/391).

Iz tega vzroka in iz vzroka, da ne dajo taki redi ne staršem, ne učencem, niti učiteljem kakih smernic za pravilno presojo učenca in da imajo ti redi nasprotno često samo slabe posledice ter ovirajo, motijo in postavljajo v nevarnost otrokov razvoj, je n. pr. prusko ministrstvo za vedo, umetnost in narodno prosveto odpravilo red iz vedenja in pridnosti.

Namesto tega je izšla naredba, da se morajo najmanj dvakrat letno sestati učitelji na posebnih konferencah, kjer se razgovore o telesnem in duševnem razvoju učencev, o domačih razmerah, o vedenju v šoli in izven nje, o učenčevem stališču napram delovni zajednici, o načinu njegovega dela v delovnem pouku, o delu v skupinah in v domačem krogu, o posebnih nagnjenjih in zmožnostih, o učenčevem vedenju pri igri in na izletih itd., ter naj dejstva, ki bi bila pomembna za vzgojo učenca v poznejši dobi, upoštevajo in zabeležijo. Ako potrebuje otrok za vstop v kako drugo šolo ali v poklic spričevalo, mu ga izstavi razredna konferenca v obliki karakteristike.

Tudi naš osnovnošolski zakon je v toliko napreden, da je gotovo iz prej navedenih vzrokov izpustil red iz pridnosti, ki je bil v resnici nesmiseln, kajti učenec z najboljšimi redi je prejel redoma tudi najboljši red iz pridnosti, dasi večkrat o kaki resnični pridnosti ni bilo govora, ker mu je za pridnost morda nadomeščala nadarjenost in izboren spomin.

Kar pa velja za rede iz vedenja in iz pridnosti, to bi moralo v isti meri veljati tudi za rede iz posameznih predmetov. Kajti novodobna osnovna šola, ki ji je učna koncentracija, delovni pouk, strnjen pouk, pouk v skupinah, individualen pouk, kolektiven pouk, sistem tečajev in različni drugi, duševnosti razreda primerni učni načini pouka, ki povsod izhajajo iz gesla »iz otroka«, ne more na drugi strani, ako upošteva otrokovo osebnost in njegovo splošno zadržanje napram delu v šoli in izven nje, oceniti z golimi petimi številkami otrokovo delavnost in zmožnost.

Zato je popolnoma odgovarjajoč že uvodoma navedeni 5. odstavek § 63 zak. o nar. šolah, ki pravi, da se mora pri odločevanju o prevodu učenca v višji razred upoštevati ukupni njegov napredek v šoli in naj ponaavlja le oni učenec, ki zanj ni izgleda, da dohiti svoje tovariše v višjem razredu. S tem pa je vsaj nekoliko dana možnost učitelju, da usmeri redovanje otrok novodobnemu ocenjevanju, upošteva bolj način otrokovega dela, njegovo delavnost, ter notranje — duševne in dušne — in zunanje okoliščine, v katerih je delo svoji duš. zmožnosti primerno dovršil.

Z zakonom seveda ni odstranjenih nešteto nevolj in posledic, ki jih ima redovanje po posameznih predmetih na otroka samega, posebno po mestih in trgih pa sploh tam, kjer imajo več brige za otroke in tudi več časa in prilike zanj, obenem pa na starše. Otroku samemu namreč povedo redi več nego šoli, ki jih ravnodušno daje in kateri služijo ali bi naj služili

redi le v informacijo o splošnem otrokovem napredku, katera jih rabi za uradno statistiko, ki je v tem oziru za osnovno šolo brezpomembna in nepotrebna.

Učitelj oz. razrednik sam pa, ki prejme učenca v višji razred, ali ga obdrži v nižjem, bo pač malo gledal na to, kakšne rede je učenec imel bodisi pri njem ali pri drugem v preteklem šolskem letu, ampak bo presojal otroka s svojega stališča, upošteval tudi vidike, ki se v marsičem in iz najrazličnejših razlogov, izhajajočih iz učitelja samega, ali povzročenih od njegove okolice ali učenca, izpreminjajo.

Menda ni treba posebej poudarjati, da je nemožne, da bi n. pr. vedno pravilno in enako ocenila dva učitelja spis, risbo, pisavo enega in istega učenca. Površen učitelj, ali učitelj, pri katerem je poudarjena čisto druga smer zanimanja v šolskih predmetih, ne bo n. pr. videl v spisu kakega učenca nobene samostojne duševne udejstvitve, ki jo kaže včasih učenec v enem samem stavku ali izrazu, v vrstnem redu besed ali stavkov, v mislih in čuvstvu, ki ga izraža spis. Drug učitelj bo to upošteval in ocenil tako, četudi kratko nalogo s pohvalno in bodrilno pripombo, dočim bo kak drugi dolgovezen in po načitanosti in dobrem spominu napravljen spis zanj manj vreden. V risbah gleda ta na čedno obliko, oni bolj na originalnost, ta na izbiro barv, oni na posebnost v tehniki slike ali risbe, drugi na vse skupaj, eden na otrokovo dobro voljo, marsikdo pa sploh ni risar in bo pač ocenil risbo radi ocene. V lepopisju — ki je prav za prav kot tako itak kontradiktorično stremljenjem moderne šole — pa bi bili kontrasti v oceni učenčeve pisave še večji.

Ako je torej stalnost redov tako šibka, ako prav za prav ne služijo učitelju redi njegovih učencev kot nekako stalno merilo, ako rode v učencih ti redi često le mrznjo in upor do šole, po njegovem izstopu iz šole pa mu postanejo brezpomembni ali pa škodljivi, ako rode ti redi pri starših na eni strani toliko nevolje, na drugi strani pa skrajno indiferentnost in omalovaževanje ali na otroko škodljivo vplivajočo pretirano ovrednotenje in podčrtavanje dobrih redov, čemu potem sploh ređujemo, čemu potem te številke? Kako smešno je to posebno v prvem šolskem letu, ki bi naj sploh veljalo kot leto uvajanja v šolsko življenje, ko otrok niti ne razume pomena redov ali ga niti ne pojmuje tudi če ga razložiš, ko niti bistva števila kot takega povsem ne doume, kaj šele rede, ki so le nekaki boni za zakladnice otrokovih dušic! Toda kaki boni! In kako z njimi kupčujemo!

»Spričevala« — pravi A. Rude v svoji knjigi »Schulpraxis« — »so le zasilni pripomoček tam, kjer ni ožjega razmerja med domom in šolo. Dragocenejša so podrobnejša pismena poročila učiteljeva staršem..., ki pripomorejo k skupnim ukrepom v dobrobit otrokov. Najpomembnejši pa so osebni razgovori s starši v šoli in doma... Iz stališča šole kot vzgojevalnice so spričevala le malo vredna in bi se mogla popolnoma opustiti. Večjo vrednost imajo v

strokovnih šolah. Toda čim krajše in šematično je izpričevalo, tem bolj je brezpomembno; čim izčrpnjše in individualno je, tem bolj je smotreno.»

II.

Toda ni moj namen tukaj, da preidem v podrobnosti ocenjevanj; kljub temu pa bi mogli tozadevni podatki iz šolskega življenja donesti mnogo k razjasnjenju vprašanja o redovanju.

Če pa vemo, da je današnji način redovanja nepopoln, hočemo imeti vendarle neki preokret v načinu redovanja, ako že ne moremo izvesti popolnega preobrata v tem oziru. Približati hočemo ocenjevanje učencev bolj smotreni poti. — In ocena bi naj vendar imela neki smoter — sicer je brezpomembna. Ta smoter pa mora biti v vsakem oziru pozitiven, graditeljski in ne rušeč, sicer je nesmiseln. Smotri so v glavnem že navedeni v začetku tega članka.

Da moremo podvzeti nekaj novega, si pogledajmo dozdej običajni način redovanja.

Kot učitelj-novinec sem hotel biti povsem »vesten«. Ko je prišel čas klasifikacij, sem n. pr. postopal tako:

Rede iz pravopisa sem iz zvezkov od naloge do naloge prepisal, jih seštel in izračunal povprečni red. Isto sem storil pri spisih. Iz ročnega kataloga — ki sem ga tudi smatral kot neobhodno potrebnega — sem prepisaval rede iz memoriranja in govornih vaj. Vse sem si »natančno« zabeleževal od 1 do 5 z vzemi vmesnimi in medvmesnimi redi, kakor $\frac{2}{3}$, 3—, 2+, in še to ni bilo dovolj natančno. Pomaгал sem si, kar sem opazil pri nekem profesorju, celo z α , β , γ , δ in drugimi hieroglifi. Tako sem prejel iz vsote teh redov »natančen« in »pravičen« red iz jezikovnega pouka. Na ta način sem postopal iz vseh predmetov in za vsakega učenca. Napravil sem statistiko uspehov za ves razred splošno in za posameznega učenca: Ta je najboljši, ta najslabši v razredu. In vse to sem storil z največjo vnemo, dolgo čez polnoči, in sem stopil z najresnejšim obrazom pred učence in jim — kakor uganekar — z matematično natančnostjo razložil in prečital rede.

V tedniku sem seveda napisal tisti zadnji teden čez vso stran »redovanje«. Videl sem to pri drugih in sem mislil, da mora tako biti, četudi služi taka jedrnata beseda bolj komodnosti in je torej prav praktična. Pri kakem predmetu sem bil pred vpisom v Katalog ali Matični list še podvomil. Otroci so prihajali pred tablo. »Povej mi nekaj o bitki na Kosovem!« »Kaj veš o kitu?« »Napiši $352 \times 84!$ « »Opiši mi toplomer!« »Govori o Dravski dolini!« »Zapoj pesem: Gozdič je že zelen.« Itd.

Da je bilo tako početje nesmiselno, nepedagoško in bat na vsa novodobna načela v pouku, je na dlani, četudi sem bil takrat prepričan in trdno uverjen o pravilnosti takega ocenjevanja in postopka. Saj sem imel skozi osem let svojega srednješolskega študija zgledov dovolj.

Ko sem pohajal sam v osnovno šolo, je bilo še težje in postopanje pedagoško še protivnejše.

Takrat smo prejeli spričevala vsako četrletje. Poleg tega so bili vsi razredi prenapolnjeni. Zakon je bil tak, da so redi morali biti na določen dan napisani. Redi so se kar fabricirali, toliko, da je v glavnem odgovarjalo otrokovemu znanju. Kako je bilo tisto znanje preizkušeno, si moremo misliti po tem, da je bilo od 80 do 100 učencev v razredu — in še več — vsak na teden, včasih celo na mesec enkrat vprašan. Ob koncu šolskega leta niso študirali posameznega otroka, v kolikor je bilo dvomljivo vprašanje, kako porazdeliti otroke tako, da ne bi bil ta ali oni razred prenapolnjen. Sicer igra to veliko vlogo še danes, ker pač naše šolstvo in tudi po večini drugod, še ni organizirano po načelih modernega šolstva, kar seve ni pretežno naša krivda. Na individualnost otrokovo in na upoštevanje njegovih razmer torej ni bilo misliti in se je z učenci delalo še bolj nego pri vojaki kot z nekakim materialom. Posledica takega postopanja včasih tudi ni izostala. Spričevala so bila za starše otrok po večini brezpomembna, posebno na kmetih. Za otroka je morda imelo v prvem hipu, ko je prejel spričevalo, kak pomen, iz radovednosti, češ: »Kakšne reče so mi kaj dali?« Nato se je ta pričela jokati, ona se je namrdnila, drugi je spričevalo celo pred učiteljem iz same jeze raztrgal in koncem leta si videl v marsikaterem jarku razcapana spričevala.

Za vzroke ni nihče vprašal ne učencev, ne staršev, ne sebe, niti ni noben učitelj globlje razmišljal o takih protestih, kvečjemu jim je sledila še kaka neprimerna kazen, ki je zunanji odpor morda zadušil, notranjega pa poglobil do sovraštva.

Glede odpustnic je bilo nekoliko bolje. Toda večina jih ni nikdar vzela, takrat radi tega ne, ker ni bila neobhodna potreba za vstop v kako obrt itd., a danes tudi ne, ker jih je treba kolkovati.

Da, baš to, da morajo biti poleg vednih izpreminjanj redov spričevala in predvsem Izkazji še povrh kolkovani, je velika ovira, da se šola in dom še v onem edinem, v čimer naj bi se zblížala, ne zblížata in »sta si danes, če odkrito priznamo, v sorodu le v okviru zakona«, kakor piše prav tovariš Kunst v 7. številki letošnjega »Tovariša«.

Zato bi se morala na vsak način uveljaviti zahteva, kakor jo izraža dr. D. Lončar v svoji razpravi »O šolski reformi« v stavku »d a o d p r a v i m o š o l n i n o i n t a k s e t e r d a j e m o o t r o k o m š o l s k e p o t r e b š č i n e z a s t o n j«.

Če tako poizveduješ, na spričevala narod vobče še danes ne da dosti. On s svojim zdravim smislom za realnost in naravnim mišljenjem ve, da je nemožne, da more takole spričevalo podati pravilno in pravično sliko otrokovega hotenja, njegovih zmožnosti, uspehov in stremljenj.

Dokaz, da so spričevala danes nekako polletna skrivalnica za starše in otroke, je tudi to, da — mislim predvsem na razmere na kmetih — se nikdo mnogo ne informira o tem, zakaj je otrok tak in tak, čemu ima slab ali dober red v vedenju in v predmetih.

Edini sodnik nad recimo 30—80 in še več učenci je bil in je še edino učitelj — in sicer ne baš pravičen, da ne rečem mnogokrat trd sodnik.

Vsak odrasel človek ima namreč pravico, da se brani, samo otrok, ki je vendar za svoje duševno obzorje osebnost zase, preko katere ne smemo iti z diktatorsko avtoriteto, ako smo sploh učitelji, nima nikake pravice do zagovora, nima nikakega zagovornika in mora sprejemati molče. V velik prestopok bi takemu otroku šteli, ako bi se v doma prizgojeni nagli jezi, hipni razočaranosti in v sebi zadušeni zagrenjenosti nad nepravilnostjo spozabil in raztrgal spričevalo ali v najboljšem slučaju napravil mrdec. Ali se mu bomo čudili?

Izjave odraslih, kakor so n. pr.: »Ko bi jaz takrat, ko sem še v šolo hodil, imel tisto pamet, ki jo imam zdaj!« ali »Ko bi bil takrat vedel, kaj bom vse rabil!« vendar jasno dokazujejo, da človek nehote izrazi s tem misel, da je šolska doba razvojna doba in prenešeno, da mora biti vse šolsko delo in tudi ocenjevanje v tej dobi popolnoma drugačno nego odraslega človeka.

III.

Zdaj, ko je skrajna nepopolnost v sistemu današnjega redovanja v glavnem razložena, pa skušajmo najti poti, kako to, otroku tujo in zanj neprijateljsko redovanje približati njegovi duševni stopnji primerno. Ako priznamo, da je šola, ali da bi morala biti neka delovna zajednica, če ne po zunanjih znakih, pa vsaj po duhu, kar je glavno, moramo, ako smo dosledni, prav tako postopati pri ocenjevanju.

Otrok naj pri ocenjevanju samega sebe in svojih sošolcev sodeluje. Otrok postavi subjekt in objekt ocenjevanja, učitelj igra le vlogo sodnika med porotniki. W. Loos, urednik revije »Im Strom der Arbeitsschule« (V toku delovne šole), pravi v uvodniku oktobrske številke iz leta 1928:

»Treba je, da se približujemo od objektivnega ocenjevanja k subjektivnemu. To pa se zgodi le, ako golim redom 1—5 odvezamemo tisto okamenelost in ledeno brezčutnost, in dodamo več vsebine, več toplote in razumevanja do otroka tudi v šolska spričevala. Ako pa bomo kdaj dospeli tako daleč, da bomo mogli pravilno in individualno ocenjevati, kakor je to napram meni v razgovoru zahtevala neka zdravnica, o tem bi pri naših razmerah v šoli in domu še podvomil. Dokler imamo še razrede v sedanjem smislu, se bo moralo še vedno ozirati na objektivno merilo otrokovega uspeha, ako nočemo priti pri ocenjevanju do brezsmotrenosti in zmešnjav. Seveda pa se ne smejo pustiti iz vidika otrokova osebna razpoloženja, telesna konstitucija, volja, interes in vse pozitivne in negativne razmere, ki vplivajo na otrokovo aktivnost. To pa zopet pomeni, da nobeno vprašanje vestnega vzgojitelja do notranjosti ne vznemirja tako kakor vprašanje ocenjevanja, ker je ocenjevanje človekovega značaja in dejanja najtežje in najbolj odgovorno vprašanje v družabnem življenju.«

Pa ne le sistem osnovnega šolstva, kakor pravi Loos, ki kljub zmernim izvajanjem uvideva težavnost in nujnost problema ocenjevanj, je kriv, da

stojimo v tem vprašanju še na mrtvi točki, ampak je krivda v pogrešenem sistemu vsega šolstva, predvsem onega, ki ima vzgajati učiteljski in vzgojiteljski naraščaj, ki še danes ne sledi poklicu po nekem notranjem nagonu, postati vzgojitelj, marveč po večini sledeč klicu po samoohrani; seveda je to v današnjih gospodarskih sistemih, slonečih na kapitalistični podlagi, neizogibno in je čas, ko bo izbira poklicev mogoča in zahtevana v prvi vrsti po notranjih nagibih, za nas še daleč, opisan le v kakem utopističnem socialnem romanu, kakor je E. Bellamyjev sloveči amerikanski spis: »Pogled nazaj iz leta 2000« in je tak ideal zaenkrat za nas še nedosegljiv.

Kako torej postopajmo — upoštevajoč vse nedostatke šolskega sistema in nas samih — da se vsaj nekoliko približamo idealnemu ocenjevanju in krčimo pota bodočnosti?

Kar navajam, je le skromen in plah poizkus, in je gotovo mnogo drugih popolnejših, modernejših, učinkovitejših in smotrenejših možnosti. Treba je le, da jih vsi, ki jih iščejo, preizkusijo, uveljavljajo in s tem pripomorejo nekoč do reforme tudi v vprašanju ocenjevanja.

Nekako zadnji mesec pred zaključkom semestra ali šolskega leta je tako redovanje s sodelovanjem otrok najprimernejše, ne da bi te tedne ali dneve redovanja posebej označili v tednike kot take, ampak poteka pouk ravnotako normalno kakor vsi ostali tedni v letu. Kajti ponavljanje snovi se naj ne vrši šele teden pred klasifikacijo, marveč napravljamo v osnovni šoli čisto kratek, jednat resume šolskega dela koncem vsakega dneva oz. pouka, koncem tedna ali delovne enote, ki jih tvorijo letni časi, državni in cerkveni prazniki, važnejši dogodki v ožji in širši domovini in drugih državah itd. Isto se more storiti koncem vsakega semestra in leta, dopolnjujoč z marsičim novim.

Ko prvič pritegnemo učence k sodelovanju v ocenah, je dobro, da se jim pove, kako težko je pravilno koža oceniti. V zgodovinskem oz. domoznanskem pouku smo že obravnavali o zakonih, sodnijah, sodnikih, porotnikih in smo morda že ob tej priliki govorili o oceni.

Povemo jim, ali ocenjujejo tudi odrasle. Spomnimo jih na najenostavnejše ocene, kakor: Ta trgovec ima slabo blago, ta mesar daje lepo meso, ta je imenitno telovadil, oni je krasno igral na odru, ta je dober delavec, oni je izvrsten krojač i. dr. Saj je vse v življenju ocena. Tudi o reklamah govorimo. Čim boljša je reklama za blago, tem boljša bo tudi ocena. Najboljša reklama pa je delo ali blago samo. Čitamo n. pr. razne vrste reklam iz listov. Reklamo lahko v šoli igramo: v risbi, pisavi, besedi. S tem vzbujamo smisel za zdravo tekmo in smo prav za prav priključili šolsko delo toku življenja. Recimo: V višjem razredu govorimo o Rimljanih, ki so bili dobri govorniki, ki so govorili kar na ulici. Ljudstvo je sledilo boljšemu govorniku. Igrajmo se govornike! Učenci govore, deklamirajo, čitajo. Že čuješ po razredu: »R. je slab govornik.« S tem je »ljudski glas« razreda že sodil in ocenil otroka!

Takole za spremembo damo večkrat tekmovalne računske naloge.

»Igramo« torej advokate, trgovce, knjigovodje itd.

Razne številke pišemo v neredu na tablo; otroci jih seštejejo. Včasih jih z malenkostjo nagrajamo. To vpliva poživlajajoče in je obenem »vox populi« razreda, ki ga učitelj tudi upošteva.

Toda to bi bilo bolj posredno redovanje. Neposredno je enotnejše. Ni treba, da redujemo z vsem razredom vse predmete. Nekako v obliki učne koncentracije pride vsak predmet v poštev. Na nižje organiziranih šolah, kjer so starostne stopnje in porazdelitve učne snovi tako različne, je redovanje težje. Toda tu ima višji oddelek priliko kot bolj zrel opazovati nižjega in pripomoči s petimi številkami, ki jih seveda prej temeljito razložimo, čim pravilneje oceniti sošolca nižjega oddelka.

Pri odraslejših deklicah, kjer igra pubertetna doba večjo vlogo pri uspehih ali neuspehih nego pri dečkih, damo prednost ocenjevanja deklicam. Seveda vključujemo tudi dečke kot nekake obstranske ocenjevalce in opazovalce. Poudarjamo tu važnost čim pravičnejšega in uvidevnejšega ocenjevanja v pubertetni dobi, ker prav ta najmanj dopušča pri mladostniku tako zvano avtoritativno ocenjevanje. Takrat je otrok najobčutljivejši, najbolj razdražljiv in notranje neurejen. Dasi so neredke ponaredbe, goljufije, samomori itd. često posledica nepravičnega redovanja, na splošno sicer ne moremo vzeti teh kot prvi vzrok za prenovitev načina redovanja. Vendar pa nam tudi taki abnormalni pojavi s svojimi najskrajnejšimi oblikami posledic dokazujejo, da se nahaja v današnjem načinu ocenjevanja nekaj nezdravega in so tu samomori, samomorilni poizkusi, defraudacije itd. bili sovzrok, da se je začel temeljito proučevati način ocenjevanja in tudi že praktično uveljavljati poizkusi s pravičnejšo, otroku bližjo smerjo redovanja. Na Dunaju so n. pr. rešili to posredno na ta način, da so ustanovili za osnovne razrede A in B vzporednice. (A- und B-Zug.) V A-razredu so taki, ki lažje napredujejo, nadarjenejši, v B-razredu je težje se učeča mladina. Ako je taka rešitev — ki je prav za prav tudi indirektno reševanje težkega problema ocenjevanja — dobra in socialna — o tem je podvomil n. pr. reformator češkoslovaškega šolstva dr. Prihoda v svojem predavanju na pedagoškem tečaju v Mariboru in mu je deloma pritrdil v svojih izvajanjih dr. Werthmann z Dunaja, ki je pokazal na težkoče, ki jih ima B-učenec pri prestopu v srednjo šolo.

Toda taka posredna rešitev ocenjevanja je preveč nedostatna. Prikaže pa široki obseg vprašanja ocenjevanja od osnovne šole do univerze. Predvsem pa bo trajno otežkočeno to vprašanje, dokler ne bodo pričele delati na njegovi reformi tudi srednje šole.

(Dalje.)

Pisma podeželskemu učitelju.

Po A. Heinenu priredil Boris Grad.

6. Družabni stiki.

Mlademu podeželskemu učitelju je mnogokrat najtežje rešiti vprašanje: kje najti vsaj nekoliko družabnih zvez in stikov.

Vi sicer lahko vložite težišče svojega življenja v lasten dom, ker imate pri sebi sestro, s katero morete v popolnem zaupanju izmenjati vse, kar teži ali razveseljuje Vašo dušo in se tako v izmenjajočem sprejemanju in oddajanju medsebojno duševno bogatita.

Toda mladi mož hoče imeti zveze in stike tudi s svojimi starostnimi tovariši. Ne ravno poredkoma opazimo na deželi, da se stik med duhovnikom in učiteljem razrase v pravo, lepo, harmonično prijateljsko razmerje; ne sicer v tem smislu, da skupaj kvartata ali posedata pri pivu, temveč v medsebojnem vspodbujanju k intenzivnemu delu in podpiranju v stvareh, ki zadevajo posredno ali neposredno njun vzgojiteljski poklic.

To je in ostane pravo prijateljstvo: ne zabavna in užilkovna, temveč delovna zajednica, v kateri oba dela duhovno dajeta in prejemata.

V vsaki vasi je gotovo tudi nekaj resnih mladih ljudi, ki naravnost hlepe po duhovni izpodbudi. Na drugi strani pa shira radi pomanjkanja duhovnih pobud marsikatera krepka duša v vasi. Morda najdete v svoji okolici sedaj tega, sedaj onega, v katerem tiči več kot to, kar navadno zaznamujemo s pojmom »kmetski fant«. Težnja po globljem pojmovanju življenja zahteva ustvariti nekaj duhovnega, biti voditelj in bogatiti kmetško kulturno življenje. — Vidite dragi prijatelj, taki mladi možje naravnost čakajo voditelja, ki bi bil zmožen in voljan vzdramiti njihovo moč, je izpodbuditi in jim biti tihi voditelj; in najsi bi bil le eden, dva ali trije v Vaši vasi, katere bi tuintam ob zimskih večerih zbrali okrog svoje študijske mize: zagotavljam Vas, da je tako delo eno najlepših zaposlenj; kazati pot iskajočim, voditi jih in v miselni izmenjavi in z njimi pronicati vedno globlje v razumevanje resnih življenjskih vprašanj, kakor tudi vzpoznanje podeželske miselnosti in kmetskega občutja.

Ako najdete tak krog, potem Vaše geslo ne sme biti tako zvano po-bratimstvo, ne igralno in uživalno občestvo, niti kvartanje in keglanje, temveč delovna zajednica.

Tudi v prijateljstvu — ako naj se ne izpridi v prazno obliko — formo — velja previdno vzdržati pravo razdaljo. Jezuitska pravila prepovedujejo članom istega samostana medsebojno tikanje, kar je gotovo pametno; kajti v ohlapni zaupljivosti se prijateljstvo najhitreje izvotli in izprazni njegove npravne vsebine. Pravo, dvigajoče prijateljstvo zahteva od prijateljev precejšnjo mero soobzirnosti.

Tuintam sem opazil učitelje, ki so propadali vprav radi pomanjkanja takta v občevanju s kmetskimi fanti. Posebno enega se še sveže spominjam: bil je zelo nadarjen človek, žalibog hitrega dojemanja in zato ni čutil potrebe, da bi se resno pripravljaj za pouk. Dovršil je bil učiteljišče z odličnim uspehom in zašel na prvi službi radi npravne nedozorelosti v lahko-miselno družbo kmečkih sinov. Kmalu je šolo zanemaril, izgubil dobro ime in bil radi soudeležbe pri nekem nočnem škandalu odpuščen iz službe ker ni imel dovolj npravne resnobe — biti in ostati mož. Poznal sem še

drugega, prav tako nadpovprečno nadarjenega, ki se je v stalni družbi vaških veljakov ob premlevanju časopisnih vesti končno popolnoma »pokmetil« in duševno zanemarjal. Sicer je dovršil praktični učiteljski izpit in tudi ohranil službeno mesto, ni pa radi duhovne osirotelosti — nudil niti skupnosti, niti svojim učencem, kar bi po bogati nadarjenosti nuditi mogel, ako bi se duševno razvil v drugo, resnejšo smer.

Veliko važnosti polagam obenem na kolikor mogoče tesno zvezo s kmetsko dušo in Vam prav nujno svetujem, da ne omejite svojega občevanja le na župnika in stanovske tovariše. — S tem lahko zaidete v nevarnost, zapasti tako zvani strokovni preprostosti in bi ne videli preko štirih sten svojega ožjega poklicnega dela. Smatram pa, da je mlademu kmetskemu učitelju vseskozi potrebno, ustvariti si jasno, plastično in živo sliko o podeželski kulturi, miselnosti in življenjskem pojmovanju. Ako zberete okrog sebe krožek resnomislečih mladih ljudi, jim ne igrajte »učitelja« — temveč njim enako sprejemajte in nudite, da si pridobite vedno globlji vpogled v kmetsko dušo, da postanete deležni kmetskih skrbi in bojazni, upov in veselja. Tak prijateljski krožek bi bil pravilno sredstvo vnikniti v skrivnosti kmetskega dela in tako polagoma jasno spoznati celotno kmetsko poslovanje z vsemi zvezami. — Le če se duševno udeležite kmetskega življenja, če z njim upate in se bojite, ga boste razumeli — le če zajemate pri poučevanju kmetskih otrok iz lastnih zakladov osebnih nazorov in živega razumevanja, jih boste mogli poučevati in vzgajati.

Ne mislite sedaj, ljubi prijatelj, da Vam govori v tem pismu star sitnež, ki ne more razumeti, da tudi mladina čuti potrebo se včasih izpreči in na nekoliko razposajen način oddahniti. — To popolnoma razumem — in se danes kot starček z veseljem spominjam onih srečnih ur in nedolžnih norosti, v katerih smo od časa do časa pozabljali poklicne težave in skrbi; spominjam se tudi potovanj v naravi — skozi naše gozdove, kjer smo od šolskega prahu zaprašena pljuča očiščali in osvobojevali dušo napetega pritiska poklicnega življenja.

Pri tem pa smem sveto zatrjevati, da so mi prošli spomini še posebno dragoceni, ker morem reči: pri vsej mladostni norčavosti, nismo po vesti določenih mej veselja nikdar prekoračili — in pri vseh nekoristnostih, nikdar vedoma kršili ljubezni do bližnjega. Kjer pa so naše malopridnosti grozile vzbuditi ozlovoljenost, smo vso skrb posvetili užaljenemu in mu — čeprav v šaljivi obliki — nudili dolžno zadoščenje. Le one trenutke, ki smo jih topo presedeli pri kozarcu, bi rad iztrebil iz spomina.

Ne ravno redko pa so nam ure, ki smo jih preživel na kegljišču ali pri kvartah, nudile mnogo dobre volje in duhovne pobude; dovoljnokrat smo pri takih priložnosti oprostili dušo vsega težkega s pripovedovanjem nedolžnih dovtipov ali s tem da smo se istim smejali. Seveda tedaj igra ni bila glavno, še manj nizkotna dobičkoželjnost, temveč to, da smo bili »sami med seboj« — majhen krožek enako usmerjenih ljudi.

V splošnem bi Vas svaril, vdajati se preglasni veselosti in neprisiljeni dobrovoljnosti pred široko javnostjo. So ljudje, ki tega ne razumejo in ne uvažujejo, ki iz nedolžne učiteljeve ali duhovnikove razigranosti izvajajo upravičenost, izročati ju potom čenč in osumljenj omalovaževanju — in so ljudje, ki ne znajo varovati razdalje in si laste pravico, biti razposajeni v njihovem naravnem načinu — ako opazijo, da je oseba, ki bi jo morali spoštovati, tudi sama razigrana. Nerad se spominjam slučaja, ko je slabo vzgojen mladenič izrabil okoliščino, ko sem povedal nedolžen dovtip pa je takoj navrgel nizko, podlo kvanto. V splošnem ne smete pozabiti, da ste in morate ostati spoštovana oseba, h kateri se obračajo pogledi, ki hočejo videti v Vas nosilca kulture in da bi bilo vse Vaše delo nerodovitno, če bi široka masa gledala, spoštovala, oziroma prezirala v Vas le bolj sebi enakega.

Vaše bistvo za božjo voljo ne sme biti izumetničeno, pač pa izobrazeno —; visoko pojmovanje poklica, s katerim ste v notranjosti popolnoma prežeti, mora tudi obliki Vašega oddiha in dobrohotnega občevanja z ljudmi vtisniti pečat resne, poštene možatosti. —

(Dalje.)

Čuvajmo našo zemljo!

Vojteh Čuš.

Na vžigalčnih škatlicah »Jadranske straže« stoji poziv: Čuvajmo naše morje! A prav tako ali pa še bolj umesten je poziv: Čuvajmo našo zemljo! Kajti brez morja nazadnje more človek tudi živeti, brez zemlje pa ne more živeti. Kakor važno je tudi morje za posameznike, za ljudstva in države, brezdvomno je še važnejša zemlja. Dostop do morja odpira pot v širni svet, a zemlja nas živi. Kakor kmet čuva, neguje in ljubi svojo zemljo, tako mora tudi narod čuvati in ljubiti svojo zemljo. Do kamor narod strnjeno prebiva, do tja sega njegova zemlja.

Narodno-obrambno društvo »Slovenska Straža« je pred vojno prodajalo kolek s sliko št. Ilja v Slovenskih goricah, a nad sliko je bil napis: Slovenska zemlja Slovincem! V št. Ilju so hoteli pokupiti slovensko zemljo in so tja naseljevali Nemce, luterane iz Nemčije. Hoteli so izpodriniti Slovence z njegove zemlje. A ne samo za št. Ilj, za celokupno slovensko ozemlje velja: Slovenska zemlja Slovincem! Danes ne gre več samo za št. Ilj — le-ta, hvala Bogu ni več v nevarnosti — marveč gre za mnogo razsežnejše komplekse slovenske zemlje. Mnogo je danes slovenske zemlje, ki je v nevarnosti, da izgubi svoj slovenski značaj, svoje slovensko lice. Dà, lahko rečemo, da od srednjega veka sem, ko so se Nemci v masah naseljevali v slovensko ozemlje, veliki kompleksi slovenske zemlje še niso bili v toliki nevarnosti, da se potujčijo, da nehajo biti slovenski, kakor so baš danes.

Ali moremo ostati brezbrizni, ko vidimo, da se naša zemlja potaplja v tujskem morju? Vsled neprestane selitve ljudi — nekdo je to novo-

dobno vozarjenje z železnico, s kolesi, z avtom imenoval: »preseljevanje narodov« — vsled šole, tiska, radija ter vsled preseljevanja v mesta in v tuje kraje možnost asimilacije pač še nikdar ni bila tako velika, kakor je dandanes. Povsod, kjer naš narod biva pod tujo oblastjo, je v največji nevarnosti, da se potujči.

Največjo nevarnost, da se naš narod potujči, tvori pač potujčevalna šola. »Kar hočeš upeljati v življenje, moraš najprej upeljati v šolo,« je rekel Humbolt. V istem smislu velja: Če hočeš kak narod potujčiti, pošlji njegovo mladino v potujčevalno šolo.

Pred par leti sem se peljal z železnico z Brež proti Gospej Sveti. Naenkrat se je pojavila pred nami Magdalenska gora (1058 m), se skrila in se zopet prikazala. Na vrhu gore stoji cerkev sv. Helene. Z zanimanjem smo potniki opazovali to goro. Ta gora je mejnik med nemško in slovensko zemljo na Koroškem. Cerkev vrhu gore spada v župnijo Otmanje. Otmanje se razprostirajo po južnem pobočju ter po južnem vznožju Magdalenske gore. Med Magdalensko goro in Osojnico (Satnico) se razprostira prelepa Celovška ravnina s slovenskimi župnijami: Timenica, Št. Tomaž, Pokrče, Št. Lipš, Grabštanj, Št. Peter, Žrelec. Danes se nahaja vsa ta slovenska zemlja od Osojnice pa do Magdalenske gore v največji nevarnosti, da izgubi svoj slovenski značaj, da neha biti slovenska zemlja. Srce nas boli, ko vidimo, kako se potujčuje slovenska zemlja. Ko vidimo, kako izumira slovenski rod na slovenski zemlji. Kako je mladina vedno bolj nemška in bo sčasoma, v nepredolgem času ves rod nemški. Ko se bo reklo o tej zemlji: Oh naši so samo grobovi!

Žal nam je za slovensko zemljo, ki se potujčuje. Narod moramo vedno vzeti kot celoto. In tudi vsa zemlja, na kateri narod prebiva, je celota. Ta zemlja je last narodova in spada skupaj. In narod ne sme biti brezbrizen do te svoje zemlje, ljubiti mora svojo zemljo, jo čuvati in če treba tudi braniti. To je njegova sveta pravica. To je tudi njegova dolžnost.

Slovenski rod, ali se zavedaš, do kam sega tvoja zemlja? Ali si pripravljen to zemljo tudi čuvati? Vsa naša zemlja nam mora biti pri srcu. Lepo zemljo nam je Bog dal, a na nas je, da z božjo pomočjo to zemljo svojemu rodu tudi ohranimo. Ali ne terjamo samo to, kar nam po pravici gre, če pravimo: Slovanska zemlja Slovanom! Kaj pomeni ta vzklik? Kaj pač drugega, kakor da hočemo, da ostane slovanska zemlja dejansko slovanska in da smo na svoji slovanski zemlji mi sami gospodarji. Ali z drugimi besedami, da

Na naši zemlji tuji rod
naj gost nam bo, a ne gospod!

Boli nas, ko gledamo, kako se potujčuje naša zemlja. Prileten mož, ki še živi, mi je pravil, da je bil okrog l. 1870 na Otmanjah, in so v gostilni vsi po slovensko govorili. A danes? Danes se govori ondi nemško. Na Spodnjih Otmanjah, na ravnini, pač še umejo slovenski, a na Zgornjih, po pobočju Magdalenske gore je že zamrla slovenska govorica. Pred kratkimi

leti sem prišel z vrha Magdalenske gore, kjer je stal nekdanj paganski tempelj in kjer zdaj stoji cerkev sv. Helene. Bližal sem se župnijski vasi Otmanje. Pa vprašam žensko: »Ali tukaj ljudje še znajo slovenski?« In odgovorila mi je po slovensko: »Ne več.« Pa jo vprašam: »Kam pa so izginili Slovenci?« In mi odgovori: »Pomrli so. Šola je nemška, cerkev je nemška in novi rod je nemški.«

»Pomrli so«, ali ni to bridko? Preslabo smo čuvali svojo zemljo. Potujčena zemlja se mi zdi kakor potopljeno mesto. Po pripovedki se čujejo včasih glasovi zvonov iz potopljenega mesta. Tako se čujejo včasih s potujčene zemlje glasovi, ki pravijo, da je bila nekoč to naša, slovanska in slovenska zemlja. Tako sem nekoč v nemškem kraju blizu narodne meje čul dekle, ki je rekla tovarišici — obe sta bili Nemki —: »Du, bring die Žlicen« (prinesi žlice). Na potujčeni zemlji so se še ohranile posamezne slovenske besede.

I. Dolenc je pisal v letošnjem »Mentorju« v članku o pesniku J. Levičniku, da so Nemci rekli ob plebiscitu na Koroškem: »Hinaus mit den Krainern!« Na lističih s slovenskim besedilom se je glasilo: »Marš vn s Krajnci!« G. Dolenc misli, da Krajnci zato pri koroških Nemcih niso bili priljubljeni, ker je za nekatere bila Koroška nekak »refugium peccatorum«. A ta razlaga ni točna. Če je kak prišlec s Kranjske na Koroškem postal »deutschgesinnt — nemškomisleč«, je bil koroškim Nemcem vedno dobrodošel. Saj je g. Križaj, čigar rod izhaja tam nekje od Kamnika, a on sam je bil rojen v Idriji, celo spisal v prilog nemški plebiscitni agitaciji brošurico: »Ob 11. uri!« Ne, takih gospodov se koroški Nemci niso bali in jih niso gonili iz dežele. Ti so jim bili dobrodošli, saj so agitirali zanje. Oni so se bali samo zavednih Slovencev, ki so prišli s Kranjskega; te so gonili iz Koroške. Kajti glavni nemški »trumf« ob plebiscitu je bil: Koroška je v nevarnosti! Kranjci nam hočejo Koroško raztrgati! Seveda pred plebiscitom slovenskim Korošcem niso pravili, da nevarnost obstoji samo v tem, da slovensko Koroško oni, Nemci izgubijo. Tudi so povedali šele po plebiscitu, da so mislili samo n e m š k o svobodo Koroške, ko so rekali: Kärnten frei und ungeteilt — Koroška svobodna in nerazdeljena! Šele po plebiscitu so povedali, da »Kärnten wieder frei« pomeni: »Kärnten wieder deutsch«.

Čisto naravno je, da so se koroški Nemci ob plebiscitu bali Kranjcev, ker so se bali, da jim izvijejo plen: slovensko Koroško. Bali so se, da se združi slovenska zemlja to in onstran Karavank. Bali so se s l o v e n s k e svobode na Koroškem in zedinjenja z brati, po krvi in jeziku. Zato so tako kričali, da je Koroška v nevarnosti in da naj se Kranjci poberejo iz Koroške. Hoteli so, kakor so po plebiscitu jasno povedali, da Koroška ostane njihov »Lebensraum«, njihov življenjski prostor.

Tudi ta izgubljeni koroški plebiscit mora biti Slovencem opomin, kako je treba čuvati slovensko zemljo.

Malo imamo Slovenci zemlje, več kot polovico so nam jo tekom stoletij potujčili, a kakor je Nemeč Scheidemann, socialist, rekel: Kar je

nemško, mora ostati nemško, tako moramo reči tudi mi: Kar je slovensko, mora ostati slovensko! Čuvati hočemo jugoslovansko zemljo, čuvati hočemo slovensko zemljo!

Listek

Ocenjevanje uniteljstva.

F. L.

V beograjski »Narodni Prosveti«, št. 78 in 79, od 3. aprila 1932, je izšel naslednji članek:

Že smo v drugi polovici šolskega leta. Bliža se njega konec. Nastopajo dnevi, ko se jasno vidi ono, kar smo kot učitelji delali v celem letu, a prihajajo tudi drugi, da to vidijo. Prišlo je službeno ocenjevanje kakor v vsakem letu.

Ocenjevanje učiteljev je predvideno po zakonu o narodnih šolah in točno je predpisano kako je ocenjevati ter da treba vzeti v obzir okolnosti, v katerih se je delalo. Zakonodavec ni mogel vsega kategorizirati. Kdor je dosegel to, in to, in to... ima dobiti toliko oceno. Učitelji imajo pravico pritožbe na ocene: prav slab, nezadosten in dober. Proti oceni »prav dober« ni pritožbe, kakor da je ž njo doseženo prav vse, kar se zahteva. Naravni posli zahtevajo, da je dana prilična svoboda šolskim nadzornikom, banovinskim in sreskim, kot edino pristojnim za ocenjevanje šolskega dela.

In ako ne bi imela ocena učitelja nobenih posledic, razen moralnega zadovoljstva, ki ga povzroča učitelju, zopet ne bi mogli ostati ravnodušno poleg njene veličine. Kdor zadosti svojim dolžnostim in obveznostim ima potrebo, da zahteva vse temu pripadajoče pravice. Od ocene je odvisen napredek učitelja in obstanek v službi. Ocena mu čestokrat ugotavlja pravico na neko pozitivno spremembo v teku službe. Ocena je merilo o veličini njegove akcije na korist socialne kulture.

V nekih delih naše države, dasi je sicer dosežena zakonita enakost, se glede ocenjevanja učiteljev dela neka gotova razlika, ki prihaja morda največkrat od zadržanja tradicije v tem smislu. Ta razlika se največkrat opaža v pogledu merila, ki ga rabijo nekateri nadzorniki o priliki ocenjevanja, a ni izključeno, da ga imajo z ozirom na okolnosti. V nekaterih srezih je precejšnje število odlično ocenjenega učiteljstva, a v drugih je redko najti tudi prav dobro. Ali je hotel slučaj, da so v kak srez došli vsi slabi učitelji, a v drugega boljši, ali je pa vzrok pri nadzornikih samih? Vsekako je nekaj, a kaj more biti najprej vzrok, se lahko vidi.

Nekoč je bilo kategoriziranje na mlade in stare; govorilo se je: »Mlad je, nima toliko skušenj kot starejši...« — Resnično, v nekem pogledu, ali dostikrat ima zmožnosti in voljo. Ali: »Star je, pa nima dosti moči in dandanašnjih načel.« Redko, da se vpraša, ali ima ljubezen, izkušnje in tekoče znanje. Nekje: »Začetnik ne more nikoli biti odličen učitelj...« — Kako pa takrat, ako je resnično odličen? Kolikokrat so take stvari ubile voljo in veselje za delo.

Z zakonom je določeno, da se je treba ozirati na učiteljevo vedenje v šoli in izven nje, a niso predpisane ocene, kako naj se to posebej ocenjuje; pa ako tudi so predpisane, bi se ne smel en in isti učitelj v enem razredu oceniti z: »vedenje je odlično«, a kadar prevzame kak drug razred: »vedenje je prav dobro.« Nekje se vrši ocenjevanje na hitro roko in skoraj mimo grede. Kjer ni stalnih šolskih nadzornikov, prihajajo za nekaj dni na ocenjevanje »vršilci dolžnosti« iz nekih desetih srezov, katerim je nemogoče poznati učitelje kot osebnosti in ocenjevati njih vedenje. Pa zopet se to hitro, najbrž »po izreku starešine«, oceni! Takemu nadzorniku je težko, da v par urah oceni ves uspeh v razredu in vedenje izven šole. Morda samo vidi, če se zna, a koliko se zna, zato je treba kaj, več časa.

Kjer je na šoli več učiteljev, je bila nekdanja praksa: »Onemu malo manj... onemu malo več... In vsem enako pravično!« »Glavno je, da otroci znajo, kakor pri onemu!« A ni se vprašalo, kako je prišel do uspeha! Med dobrim in boljšim je treba delati razliko. Pirove zmage niso uspehi!

Spominjam se dobro, da so neki podeželski nestanovski listi prinašali zelo prctivne članke učiteljev proti neopravičenim ocenam. Pisalo se je o tem, kdo naj bo šolski nadzornik; celo polemiziralo se je o tem javno. Drugi so te stvari morda drugače razumeli. Mi imamo svoja javna glasila, ki so dovolj pristopna in treba, da se oglasimo. Po oni narodni: »Svome se požali, a tujemu pohvali.« Vsako napravljeno krivico, naj bo svojo ali tujo, je treba s prstom pokazati in reagirati na njo; že naprej se je zavarovati krivice, a razsvetliti pot resnice. Zastonj je zvoniti z vsemi zvonovi, ko je nekaj minilo. »Učinjeno po slu nema mane!...«

Ker je od ocene v mnogem odvisen napredek pouka in učitelja, je treba za ta posel združiti več zbranosti in razumevanja. Starejši, ki imajo pravico priti v V. grupo in najmlajši, ki imajo voljo in ostale pogoje za nadaljnjo izobrazbo, so mnogokrat najbolj nesmotreno ocenjeni od šolskih nadzornikov, to pa v razlikovanju boljšega in dobrega in obveznosti do tradicije.

Djeka R. Klajić.

Izobrazba naroda

Duhovne posledice delovne šole.

Venceslav Winkler:

Skoro vse šolske in izobraževalne reforme so nastale pod vtisom poslanstva, ki je namenjeno malemu človeku, zrasle so iz potreb malega človeka, ali pa so sodelovali pri njih duhovi, ki so spoznali še pravočasno grozo nižjih plasti, pa so jim skušali tudi v izobraževalnem procesu podeliti določen košček sveta, košček pravice. Krivo bi bilo sicer prtiti v s o odgovornost radi slabih izobraževalnih razmer vladajoči družbi, res pa je, da nosi ta družba, če že ne vso, pa precej krivde v sebi. Nazadnje je treba vse razumeti tudi tako, da si nihče ne bo izpodkopaval ceste pod nogami. Počasnost ljudskega mišljenja, slovenska ponižnost in hlapčevstvo so bile stopnice do mogočnejšega sedeža nekaternikov. Vsaka reforma, ki naj bi razmajala široke plasti je bila revolucija in niti prosvetno delo duhovnika Kreka ni šlo preko sveta brez zaprek. Naziranje, da je kultura privilegij izvoljenih, je že padlo. Vendar je od teoretičnega priznanja, da ima vsak človek pravico do kulturnega življenja, pa do praktične izvršitve hudo dolga pot, ki se je vsakdo nerad loti. Kadar človek toliko dozori, da je zmožen, biti posredovalec med vedno rastočim življenjem in med nekoliko zastalo družbo, se stvari okoli njegove, zmeraj se dopolnjujoče osebnosti omejen krog, katerega nerad prestopi, če noče revolucionarno prelomiti z vsem obdajajočim ga življenjem. Zato je razumljivo, da se kljub sankcioniranju pravice širokih plasti do kulturnega življenja, le-to še ni premaknilo bistveno z meščanskega jedra, čeprav se lahko opaža sem in tja lahka deklinacija v druge smeri. Pa tudi je to premikanje sekundarnega pomena, ako vemo da mora biti kultura vsenarodna, ne pa izraz enega samega razreda. Vsaj pri malem narodu je to dejansko nemogoče.

Moderne reforme izobraževalnega dela so preokrenile statično energijo v narodu v samostojen razvoj. Zdi se, kakor da se slovenska privilegirana ponižnost in hlapčevstvo umikata novemu, ostrejšemu življenju.

Pri svojih mislih se ne mislim opirati na dejstvo šolskih reform kot takih, ampak na ves kompleks izobraževalnega dela, ki je v zadnjih

letih globoko pronicnil v ljudstvo in ga lahko smatram kot veliko delovno šolo. Navidezno se sicer suče vse izobraževalno delo okoli organizacijskega aparata, toda pri natančnejšem opazovanju zaslutimo lahko samostojno hotenje, hotenje po širšem razmahu in silnejšem poletu navzgor, in to ne pri posameznikih, ampak pri zavedno se razvijajoči množici, ki jo tako radi označujemo s priimkom »masa«.

Predvsem je to samostojno delo in samostojno iskanje. Mogočne ljudske predstavnike to neprestano samostojno iskanje muči. Nemirno iskanje novih podob je razmajalo zaupanje v tradicionalne obstoječe oblike, ki pred novimi odkritji venomer bolj bledijo in dobivajo videz starine in ugaslih ognjišč. Včasih se to iskanje sprevrže v golo demonstracijo, nove oblike so premalo življenjske in so čez nekaj časa do pičice enake starim. Morda se utegne celo zgoditi, da se na koncu vse življenje povrne spet v tiste oblike, iz katerih je izšlo, ker se pač pokažejo za precej preizkušene in ustaljene. Nazadnje se ne zgodi torej čisto nič novega. Mladina prime tam, kjer so stari izpustili in nadaljuje delo. Nič novega! Mogoče ne, če bi šlo samo za zunanjo obliko, ki je ves čas spremenljiva. Toda ne moremo preveč natančno presoditi, kako bi šla mladina, ko bi disciplinirano po zapovedi prišla za delo in ga nadaljevala. Vsako iskanje in četudi se konec koncev povrne na prvotno mesto, pa v posameznikovi duši čudovito vpliva na ves bodoči razvoj. Za razvoj skupnosti morda to res nima pomena, če vsak posameznik preživi neko krizo, toda to pa ima pomen, da ima več izenačenih ljudi boljšo in večjo možnost pravilne cenitve in ocenitve dela, svojega in bližnjikovega.

Vzporedno s tem gre dvignjen ponos. Človek, ki dela, je lahko nase ponosen. Samostojno delo in samostojno iskanje prineseta s seboj pravilno vrednotenje dela po trpljenju, ne pa po družabnem položaju. Tudi to je pomembno. Iz tihega mišljenja, da so nekateri ljudje manj vredni, ker opravljajo slučajno nižja dela, mora zrasti preokret, da je osnova vsega merila le človekov osebni trud, trpljenje. S tem bo prelomljeno z našim neznosnim hlapčevstvom, ki ni doma samo v nižjih plasteh, ampak se je prepredlo do najvišjih vrhov, ki sicer tako radi citirajo ob vseh prilikah Čankarjeve »Hlapce«, pa ne vedo, da njih delovanje dosledno nasprotuje njihovim citatom.

Posledice izobraževalnih reform so že trdne in bodo še bolj. Morda ni ustvaritev samostojnega slovenskega človeka preveč oddaljen cilj, ki si ga lahko pri teh reformah postavimo. Če pa vse skupaj ne bo še zraslo v popolnost, bi le to želel, da ubije med nami bledikavo podobo neživljenjskega, preponižnega, hlapčevskega človeka.

Quidquid agis, prudenter agas et respice finem.

Ivan Hribski

Da je izmed vseh šol enorazrednica najtežja, je znano dejstvo. Na te komplicirane šole bi morale oblasti nastavljeni samo res izkušene učne osebe. V sedanjih dobi se, hvala Bogu, že nekaj svita v tem pogledu in obrača na boljše. Po novem šolskem zakonu ne more biti več začetnik nastavljen na enorazrednici, kar je vsekakor hvalevredno. V moji začetni učiteljski dobi so pa nastavljali po enorazrednicah skoraj same začetnike in celo začetnice niso izključevali. Ali niso pomislili dovolj globoko ali pa so bile razmere take, da so morali 20 letni absolvirani učiteljski študenti na enorazredno šolo s 100 in še več otroki. V resnici izredno in častno zaupanje za začetnika, če pomislimo, da so že od davnaj smatrale zelo učene glave vzgojo mladine za umetnost. Nemški filozof Kant je celo zapisal, da je vzgoja največji in najtežji problem, ki ga sploh more

kdo naložiti človeku. Nekje sem tudi čital, da je otrok od Boga postavljena uganka, ki jo je težje rešiti kot vse druge. In pred tako nalogo so postavljali 20 letne mladeniče! Pred naloge, ki zahtevajo temeljito znanje psihologije, fiziologije, sociologije in — izredno samopremažovanje. Kdo bi se tedaj čudil raznim našim pedagoškim polomijadam. Kdor vse premeri, ne zameri. V tem pregovoru tiči globoka psihološka misel, vredna vsestranskega uvaževanja. Tudi ta-le nemški pregovor me tolaži ob spominu na vse zmote: Es irrt der Mensch so lang er lebt. Pa preden preidem k temu, kar bi v tem članku prav za prav rad povedal svojim tovarišem in tovarišicam, ne morem zamolčati dveh značilnih dejstev. Prvo: z učiteljišča so nas izpustili, ne da bi nas bili prepojili z naukom, ki so nam ga ubijali v glavo že v I. gimnazijskem razredu in ki se glasi: quidquid agis, prudenter agas et respice finem! S tem naukom bi moral priti z učiteljišča vsak učiteljišnik tako prepojen, da bi po njem uravnaval vsak svoj korak v življenju tako v šoli in izven šole. Škoda, da se na učiteljišču ne učijo latinščine, sicer pa se v slovenščini tudi lepo glasi: Česar se lotiš, loti se preudarno in misli, kakšen utegne biti konec tvojemu početju. Da, da! Ne doživljal bi učitelj toliko razočaranj, prevar in zmot v življenju, če bi upošteval in umeval globoko misel tega reka. Drugo, kar me jezi je to, da nas niso učili pedagoškega vzgojnega postopanja na konkretnih primerih. Ves pedagoški pouk je bil preveč splošen, abstrakten, — brez konkretnih zgledov. Kolikokrat spravi učitelja v zadrego Miha Rvač ali Jurij Pretepač, Micka Lažnivka, Jerica Opravljivka, Gal Dolgo-prst itd. Koliko bolj učinkovite, hasnovite bi bile tudi naše pedagoške knjige in revije, ki bi nam odkrivale na konkretnih zgledih in primerih vzgojno umetnost, ki ne prenese nič mehaničnega, nič šablonskega, kako se ozdravijo otroci označenih lastnosti ne da bi učitelj prišel navzkriž s šolskim in kazenskim zakonom, ne s svojo vestjo, ne s starši, ki so silno občutljivi v zadevah otrok. En sam nepremišljen učiteljev ukrep — pa že imaš nasprotnika mesto zaveznika. Učitelju je treba previdnosti, previdnosti, posebno še mlademu, sicer si odžaga vejo pod seboj, da še sam ne ve kdaj. Jaz sem si jo na primer žagal po nastopnih slučajih: Kmetška aristokratka je imela pri meni v šoli srboritega dečka, ki mu v nobeni klopi ni bilo dovolj prostora. Svoje součence je vedno odrival zdaj na desno, zdaj na levo stran. Presedel sem ga v zadnjo klop, kjer je bilo zanj še največ prostora. Miru ni dal tudi v zadnji klopi. V njegovo, sicer odprto glavo, niso šli nauki ne moji opomini. Pograbilo me je njegovo opozicijonalno obnašanje in prišlo je do: jezesta, jezesta! In posledica? Še isti dan je bila mati Nina pri poldruhu uro oddaljenem zdravniku. Zahotelo se ji je po zdravniškem izpričevalu, da bi me gnala pred sodnika. Ker pa zdravnik ni mogel ugotoviti kakih telesnih poškodb na dečku, ni dobila zdravniškega izpričevala. Vsekakor pa sem dobil jaz veliko osebno nasprotnico, ki je s svojim strupenim jezičkom podtalno delovala proti meni. Kako naj bi bil postopal, da bi si ne bil nakopal nasprotnice? Da bi mi ne bil deček motil pouka, naj bi ga bil lepo mirno odslovil iz šole. Ne zdi se mi namreč pravično, da bi radi enega nagajivca trpeli na pouku vsi drugi. Po končanem pouku pa naj bi bila moja prva pot k materi Nini na ustmen razgovor. Je že tako: samopremažovanje je težko, toda pedagogika ga zahteva. Ukloniti se ji mora tudi ponos mladega učitelja. Drug slučaj. Nekoč mi med dopoldanskim poukom nekdo potrka na razredne duri. Stopim iz razreda. Pred mano stoji mlada mati iz oddaljenejši vasi. Tiho mi zatoži vaškega dečka, da jim je ukradel žepno uro. Osupnem nad tako tožbo, pokličem dečka iz razreda. Ko izve, česa je obdolžen, se kisló nakremži in zažuga tožnici: Vam bodo že naši pokazali, da boste vi vedeli, kaj se pravi mene tako grdo obdolžiti! Dečka odslovim v razred in ga hočem pred tožnico zagovarjati, nakar mi je navedla nekatere okolnosti, vsled česar sem ji obljubil, da bom preiskal kočljivo obtožbo. Vrnivši se v razred, vprašam: Je videl kdo kako uro pri tem in tem dečku? Prva velika pedagoška pogrška! S tem vprašanjem sem namreč

osumil dečka tatvine tako rekoč pred vso faro. Otrok me je doma zatožil staršem. Naravno. Popoldne sta že bila pri meni oče in mati. Zahtevala sta zadoščenje, češ, da sem tudi nju razžalil, ker sem osumil tatvine njihovega sina pred vso mladino, ko sem v šoli javno vprašal, če je kdo videl pri njem tako in tako uro. Izgovarjal sem se, da je bilo vprašanje moja službena pravica in dolžnost, ko pa mi je sosedu zatožila dečka. Nisem ju mogel potolažiti. Obljubila sta mi tožbo radi razžaljenja časti. Bila sta v dno duše prepričana, da je njun nadebudni sinček poštenjak od nog do glave. Drugi dan sem pustil dečka pri miru in učil, kot bi se ne bilo včeraj nič zgodilo. Od strani, da deček niti opazil ni, sem ga pa le malo opazoval, opazil pa ničesar, kar bi ga izdajalo. Tretji dan, ko deček že ni pričakoval kake preiskave več, ga pokličem pred šolsko desko. Zlepa ga pričem izpraševati, če ve, kje je tista ura, kar je odločno tajil. Zagrozim mu, da mu bomo preiskali žepe, nakar odgovori: Le! Pokličem pred šolsko desko močnejšega dečka in mu rečem: Preišči mu žepe! Na dan dobimo gumbe, žeb-ljičke, koščke lesa in običajno špago. Ure nikjer. Nenadoma mi pade v glavo: Kaj, ko bi jo imel za srajco? Velim: Seži mu še za srajco na desno in levo stran! Komaj izgovorjeno, že storjeno. Vzhičeni klici: Jo že imam, jo že imam, se izvijejo vizitatorju iz prsi. V trenutku kaže z dvignjeno roko za srajco najdeno uro svojim součencem. Ah, ah, kaj takega! je šumelo med učenci po razredu. Meni se je bil odvalil kamen od srca. Povabil sem v šolo dečkove starše in lastnico ure. Prišla je le lastnica, staršev ni bilo, dasi sem si jih zelo, zelo želel. Tožit me seveda tudi niso šli.

V tem kratkem postopku pa toliko peragoških pogreškov! Sram me je, da bi jih danes našteval, izlušči si jih itak vsak sam zase. Nič čudnega tedaj, če sem si bil s takim postopkom nakopal dva nova nasprotnika, ki bi pa bila lahko dva moja zaveznika, ako bi bil ves slučaj preiskal na 4 oči, tako da bi o njem drugi učenci niti ne vedeli. O, da bi že tudi šola postopala slično Cerkvi, ki nikoli ne izda grešne duše, s katero vse le tajno obravna. Posnemanja vredno tudi v šolski vzgoji. Tako si tedaj učitelj lahko že s samim šolskim delom žaga vejo pod seboj, ako ne pomisli pred vsakim svojim dejanjem na rek: quidquid agis... Kako pa je v tem pogledu z i z v e n š o l s k i m d e l o m? Zelo nevarno, ker je še bolj očitno in bolj izziva k nasprotovanju. Učitelj, ki nič ne dela, nikočar ne moti, zato tudi nima nobenega nasprotnika. S praznega lista se še brati ne da. Nekaj slučajev. 1. Z vso brezobzirnostjo sem se bil vrgel v b o j z a l k o h o l n i m z m a j e m. Bil sem se z njim v šoli, v izobraževalnem društvu, na cesti in v — gostilni. Pri šolski mladini in pa pri ženskah sem res imel nekoliko uspeha. Na mladino in ženske so že vplivale čedne abstinenčne označke, ki so se prav lepo podale v gumbnicah in ovratnicah. Tak lep abstinenčni kroj bi nemara še bolj učinkoval zlasti na Evine hčere. Ti uspehi me niso zadovoljili. Saj je šolska kmetska mladina in kmetsko ženstvo že itak skoraj vse abstinentno. Vzel sem pijance na muho. Sprebrnitj te, to bi bilo nekaj! Vabil sem jih k predavanjem v šolo, v izobraževalno društvo, hodil za njimi v gostilne. Vse zaman. Odgovor: En kozarček al' pa dva — to nam korajžo da. Čakajte, zakrknjene duše, sem si mislil, vam bom že pokazal, kaj rodi vaša korajža. Naročil sem znane Weixelbaumove slike, predstavljajoče pijance v grdih, pošastnih pozah in prizorih. Te slike sem razstavljal ob nedeljah v šolskem oknu, da bi jih videli vsi ljudje, ki so ob nedeljah mimo tega okna hodili v cerkev k službi božji. Učinek? Malo je manjkalo, da mi niso razbili šip v šolskem oknu. Med gostilničarji in njihovimi vinskimi bratci pa splošna zamera.

S preveliko gorečnostjo in silo tudi v tem pogledu nič ni. Zanesti treznost med narod moremo le po abstinenčno vzgojeni mladini, kateri bodi učitelj vzgled, ki izda več kot tisoč besed. Pregoreča abstinenčna vsiljivost odbija. Meni je rodila celo nasprotnike. 2. V tedanjem mojem službenem kraju so ustanavljali k o n z u m n o d r u š t v o. Dobra stran teh društev leži na dlani, vendar jaz

nisem bil tedaj posebno vnet zanje. Bržkone zato, ker mi ni bila všeč oseba, ki se je za ustanovitev konzuma še najbolj gnala in preveč očitno in glasno trkala na svoja široke prsi, da dela za ljudski blagor. Meni in še marsikomu pa se je zdelo, da ima drugačne namene za bregom. Mogoče je tudi to učinkovalo name, da nisem za to idejo drl čez drn in strn, ker so mi bili še v živem spominu nekateri polomi podeželskih konzumov. Po moji sodbi je bila krivda vseh polomov preveč kramarska natura ljudi, ki so imeli konsume v rokah. Taka kramarska natura se je bila kaj kmalu pojavila tudi v našem konzumu. Trgovalo se ni po zadružnih, temveč po kramarskih načinih — in po prijateljskih odnošajih. Že ob prvi reviziji je ugotovil revizor, da gre konzum s hitrimi koraki navzdol. Bratci so sklicali odbor in meni nič tebi nič — konzum lepo prodali poslovodju in ustanovitelju. To seveda ni bilo v skladu z zadružnimi pravili, zato sem se tej kupčiji kot član uprl, zahtevajoč občni zbor, ki je edini bil kompetenten odkloniti likvidacijo društva. To se je tudi zgodilo, toda s to razliko da smo za enkronski vplačani delež dobili 13 kron, a s prvotno kupčijo bi nam bili vrnili samo po 1 krono. Člani niso bili nič oškodovani, še dobiček so imeli, jaz seveda pa sem bil zopet za nekoliko nasprotnikov bogatejši, med katerimi je bil najhujši bivši poslovodja. Ta nam je moral izplačati višje dividende, kakor bi jih bil, če bi bil jaz molčal in se ne brigal za ljudski blagor. V plačilo me je nekega dne v adventu, ko sem šel k zornicam orglat, ozmerjal s kozjebradcem. Zato pa, če hočeš imeti mir: pusti petelinu greben in racmanu krivčke! Tudi z vtikanjem v javne posle si učitelj žaga veje pod seboj, posebno če je še mlad.

Končno še nekaj besed našim mladim ženitvanjskim kandidatom. Pred vsem skrbite najprej za to, da boste postali dobri učitelji-vzgojitelji. Na višino dobrega učitelja pa se morete povzpeti samo v samski dobi in dokler ste v poklic bolj zaljubljeni kot v dekle. Le oni mladi učitelj, ki vzljubi stan in poklicno delo nad vse, more kdaj postati dober učitelj-vzgojitelj. Četudi se vam bo morda zdela čudna in pretirana ta trditev, vendar ima mnogo, mnogo resnice v sebi. Nihče si ne more oporekati, da je nujno potrebno mlademu učitelju izobrazbo, ki jo prinese z učiteljišča, spopolniti, poglobiti in morda tudi razširiti. To pa more izvesti le tedaj, dokler je še samski; kajti le kot samski se še lahko udeležuje različnih tečajev, poučnih potovanj, družabnih sestankov. Tudi knjige si lažje nabavlja učitelj samec, kot učitelj zakonec. Le verjemite mi, da je prezgodnjo zakonsko ojarmljenje in prezgodnja zaljubljenost le v osebno in poklicno škodo, saj mu vse prej navedeno nadaljnje samoizobraževanje prepreči ali vsaj zelo oteži. Vsa čast pa vsem tistim tovarišem in tovarišicam, ki se v šolo in mladino tako zaljubijo, da se odrečejo vsemu posvetnemu, tudi zakonskemu življenju, žrtvujoči se zgolj le vzgoji izročene jim mladine. Pa še nekaj naj dodam iz življenja in ne iz knjig. Če je vaša žena iz vaše službene vasi ali službenega kraja, prosite v drug službeni kraj, kjer boste lahko popolnoma svobodni in neodvisni od vsakršnih vplivov, bodisi že od strani tasta, tašče, svakov in svakinj, botrov, botric in različnih stricev in tetk. Saj ne rečem nič. Lahko je vse ženino sorodstvo na najboljšem glasu, vendar ni človeka brez nasprotnika. In če je kdo nasproten zadnjemu sorodniku vaše žene, nasproten bo tudi vam in vsemu vašemu prizadevanju. Pri vsem tem morate pomisliti, da pri tem ne gre za učiteljevo osebo, ampak za nekaj več! Gre za vzgojo izročenih vam otrok. Nerazpoloženje staršev proti učitelju preide na otroke in to je najhujše. Otroci takih staršev zgube do učitelja spoštovanje, ljubezen, odrečejo pokorščino. Sledijo kazni in ž njimi vse slabe posledice, kakor sem jih omenil v slučaju matere Nine, ki je bila sorodnica moje žene. Za nas veljaj vselej in povsod: Petrov ali Pavlov! Šola mora biti demokratična ustanova, četudi je to težko dopovedati ljudem. To je celo težko dopovedati vsem učiteljem in učiteljicam. Še dandanes se dobijo, ki podležejo bolj materinskemu kot uč-

teljskemu srcu. V to je potrebno, to priznam, samopremaševanje, ker sicer se mehko učiteljsko srce le še prerado zagleda v kako glavico s kodrastimi lasmi in črnimi očmi. Naj bi ne bilo razreda, v katerem bi mogli učenci reči: X-a ima učitelj in učiteljica najrajši. Končno še enkrat: quidquid agis prudenter agas, et respice finem, da ne zdrsnesh z veje.

Književnost

Naši gostje — kako jim postrežemo. Napisala jo je gospodinjska učiteljica S. Deodata Kump. — Knjiga obsega 64 strani besedila v večjem formatu in 66 slik na najfinjšem umetniškem papirju. Cena v polno platno (zelene ali rdeče) okusno vezani knjigi je kljub razkošnosti izdaje le 45 Din.

Knjiga »Naši gostje« mora razveseliti in navdušiti ne le tiste, ki se po poklicu bavijo s strežbo pri mizi, t. j. gospodinjske pomočnice, natakarije in natakarje, marveč zlasti še gospodinje, ki imajo urejati in nadzirati, dostikrat tudi same voditi potek družinskih obedov.

Strežba pri mizi je umetnost zase in ni lahko se je naučiti. Največja zasluga pisateljice je, da je umela podati vso snov v zgoščeni, pregledni in priročni obliki tako, da je vsakomur zlahka razumljiva, pa tudi da je kljub kratkemu besedilu navedla m obrazložila do pičice vse, kar je važnega in pomembnega za strežbo pri mizi. Glede namena svoje knjige pravi pisateljica tole: »Glavni namen te knjige je, podati našim mladim gospodinjam neka navodila za strežbo pri mizi, tako za vsakdanje življenje kakor tudi za izredne prilike. Obenem pa želi v naših ljudeh vsaj nekoliko učvrstiti smisel za lepoto, udobnost in napredek v domači hiši; hkrati pa tudi smisel za gojitev vljudne družabnosti v domačem krogu, kakor tudi v krogu dobrih prijateljev in znancev.« V predgovoru pa piše: »Pri svojem večletnem delu na gospodinjskih šolah sem kot učiteljica zelo pogrešala knjige, ki bi se prilegala učnemu načrtu za gospodinjske šole. Temu nedostatku sem skušala odpomoči s pričujočo knjigo, s katero, upam, se bodo mogte okoristiti tudi naše gospodinje.«

Knjiga je v glavnem razdeljena na tri dele: Splošni del, posebni del in pa slike. V splošnem delu obravnava pisateljica prav spretno in s popolnim strokovnim znanjem vse, kar je treba vedeti o obednici, mizi namiznem perilu, namizni posodi, namiznem priboru, stekleni namizni posodi in krašenju miz; poleg tega daje še nekaj prav dragocenih nasvetov kuharici glede priprave jedil. Prav razveseljivo in poučno je, da glede namizne posode, pribora itd. pisateljica ne našteva le potrebnih predmetov z označbo njih pravilne uporabnosti, marveč podrobno razpravlja tudi o kvaliteti in lastnostih posameznih materialov, iz katerih se ti predmeti izdelujejo. S tem je dala gospodinjam, ki kupujejo take predmete, prav imenitna navodila, zakaj o pravi vrednosti in trpežnosti

ter o lastnostih posameznih materialov, iz katerih se izdeluje namizna posoda in namizno orodje, na splošno prav malo vemo.

V posebnem delu obravnava pisateljica podrobneje naslednja poglavja: pogrinjane mize, strežba pri zajutreku, pri mali južini (malici, predjužniku), pri obedu (kosilu), popoldanski južini, večerji, routu. Posebej razpravlja o strežbi pri mizi sploh in o razvrstitvi prostorov pri mizi, o buffetu in o pikniku.

Pa slike sploh! Ta del knjige, ki je skoraj obsežnejši od besedila samega, vsebuje prekrasne fotografske posnetke posode, jedilnega orodja in vseh drugih pri strežbi potrebnih predmetov. Kako je pogrinjati mizo, kako razvrstiti stole itd. — vse je v slikah zgovorno in povsem jasno upodobljeno. Ker so natisnjene slike na prav razkošnem papirju in je tudi besedilo zelo okusno stavljeno, je knjiga tako po svoji zunanosti kakor v notranosti tako lična in prikupna, da bo čitateljici nudila prijeten užitek vsakokrat, kadar jo bo vzela v roke.

Naposled je treba še omeniti, da je knjiga s. Deodata Kump prva slovenska knjiga, ki se bavi izključno s strežbo pri mizi ter se ozira na novodobne zahteve.

Botanične ekskurzije. Izmed vseh šolskih izletov so posebno važni botanični izleti. Učenci morajo spoznati drevesa in grmovje svoje okolice, trave in plevela po travnikih, njivah gozdovih in seznaniti se z lepimi cvetlicami. Zato naj se učenci navajajo na sistematično opazovanje rastlin v vrtu, na polju, v gozdu, na poti v šolo in drugod. Izleti dajejo najlepšo priliko, da vzbudimo v učencih smisel do lepote narave.

Mladina naj vidi in občuduje krasoto spomladanskega in jesenskega gozda, cvetočega sadovnjaka, pisanega travnika itd.; v njej moramo vzbuditi estetska čuvstva in ljubezen do rastlin, da jih čuvajo. Zato vodimo otroke v naravo, ki naj jo čutijo in poslušajo ter se v njo uživajo. Vse drugo je, če se obravnavajo travniške cvetlice zunaj v njih življenjski skupini, nego v šoli. Lepota cvetočega travnika se sploh ne more predočiti, kakor če se travnik ogleda in pod vodstvom navaja v življenje različnih rastlin.

Kakor na travnik, tako napravimo izlete v gozd, na polje, pašnik, sadovnjak, k vodi in v okolico šole.

Kako se ti izleti prirejajo, je prav lepo napisal tovariš Fakin A. v knjižici »Botaniške ekskurzije«, ki jo je za-

ložila Banovinska založna šol. knjig in učil v Ljubljani in ki jo je ministrstvo priporočilo z odlokom P. br. 22.590 z dne 23. V. 1931 in banska uprava IV. No. 8425/1 od 6. VI. 1931 osnovnim, meščanskim in srednjim šolam.

Knjižica, v kateri je obravnavanih okrog 350 rastlin, obsega 63 strani in stane 10 Din; pri skupnih naročilih je 10% popusta. Rastline so urejene krajevno po izletih, katerih je sedem. Pri vsaki rastlini so navedeni v svrhu spoznavanja njeni karakteristični znaki in uporaba. Knjižica je sestavljena po intencijah delovne šole ter zelo priročna, zato bi jo morala imeti vsak učiteljska in šolarska knjižnica, vsak učitelj in tudi bolje situiran učenec. Gimnazije so razumele vrednost te knjižice, zato prekašajo v naročilih osnovne in meščanske šole, katerim pa sedaj, ko je čas izletov, knjižico najtopleje priporočamo.

Ivana Cankarja zbrani spisi, XIII. zvezek. Uvod in opombe napisal Izidor Cankar. — Izdala in založila Nova založba v Ljubljani. Str. XX + 360. Cena: broš. 68 Din, polplatno 80 Din, celo platno 86 Din, polusnje 110 Din.

Dosledna svojim načrtom in obljubam je Nova založba izdala za veliko noč nov, že XIII. zvezek teh zbranih spisov. Naša kulturna javnost, ki delo Ivana Cankarja sprejema z zasluženjo pozornostjo, bo novi zvezek sprejela s tem večjim zadoščenjem, saj prinaša dvojce del, dva vrhova v razvoju Ivana Cankarja, t. j. knjigo »Za križem« in »Kurenta«. »Za križem« je bila pisatelju samemu ena najljubših knjig: To so zgodbe trpečih in brezpravnih, tistih, ki se zaradi nerada, kakor ga je postavila družba, izgublja in ginejo v svojem hrepenju po sreči in odrešenju. »Kurent« pa je velika pesnitev, porojena iz bolečine lastne in narodne stiske in žarek upanja v zmagi in vstajanje. Marsikatero mesto iz obeh knjig stoji danes pred nami kot zgoščena preizkušena resnica in je postala del našega narodnega katekizma. — Urednik nam je ob obeh delih odkril zadnjo fazo pesnikovega psihološkega in idejnega razvoja in nam pokazal bistvene sestavine pesnika in človeka, kakršne so se pozneje v eni ali drugi smeri še poglobile, vendar se v svojem bistvu niso več spremenile. Dočim so bili nekateri uvodi v zadnjih knjigah tesnejši, se je uvod v pričujočem zvezku uredniku takorekoč ulil izpod peresa, ko nam je z dokumentarično jasnostjo in miselno prodirnostjo odkrival zapleteno duševnost Ivana Cankarja. Predstavil se nam je sicer kot dejanskega pristaša tedanje socialistične stranke, toda nasprotnika materialističnega marksizma in silnega glasnika duhovnega idealizma. Cankarjevi ljudje so obdarjeni »od rojstva z usodnim darom neotlačljivega hrepenenja po lepoti, čistosti, dobroti; to neizbrisno znamenje nosijo na čelu in so obsojeni, da se ob vsakem koraku, vsakem dejanju zadenejo ob sebičnost, podlost, umazanost množice, realnega sveta, »živ-

ljenja«; v tem sporu so te duše, polne svetega hrepenenja, slabotnejše in nujno podlegajo, kakor je bilo usojeno od vekomaj«. (XII.) Toda Ivan Cankar ob tej usodi istrpljenju najde uteho in zmisel življenja. Zato časno razglašča vrednost trpljenja ki je potrebno za osebno odrešenje; v trpljenju najde uteho in zmisel življenja. Zato oglašča tudi religiozen svet, ki mu je bil nekaj tuj. Uvod prinaša na str. XV.—XVIII. zgodovinsko znamenit dokument o pesnikovem bivanju v Sarajevu poleti 1909, ki je za kratek čas privedlo Ivana Cankarja do praktičnega katoličanstva in mu vzbudilo vzklik: »Luč je in Bog je, radost in življenje!« Odslej se je Ivan Cankar smatral za katoličana, sicer v slovenskem zgodovinskem, ne v dogmatičnem pomenu, vendar je vedno globlje pojmoval religiozna čustva, in njegov življenjski optimizem dobiva transcendentne temelje. Ta urednikov uvod, ki prinaša brez dvoma najvažnejše dognanje o duhovnosti Ivana Cankarja, utege pobuditi na eni ali drugi strani nova razmotrivanja.

Tolminske narodne pravljice. Zapisali Jožef Kenda, Ciril Drekonja in Andrej Šavli. Uredil in uvod napisal Ciril Drekonja. Trst 1932. Književna družina »Luč«. — Pri zbiranju so delali zgolj učitelji. Pojasnilo o postanku in nabirateljih teh pravljic je v »Uvodni besedi«. Pravljice imajo razne inačice in ni nikjer zakona, da morajo biti vse dobesedno enake. Marsikaj je drugod »po svoje« izpeljano. Namen zbirke je, da bi pravljice našle pot v široke ljudske plasti, iz katerih so izšle. Sedanji rod naj bi izsledil v njih svojo dušo in dušo pradedov. Pravljica »Železni prstan« kaže na veliko hotenje in da bi se izpolnile vse želje, ki jih ima mlad človek. Tako se je deček iz revne bajte preselil v prelepi grad. Sredstvo (železni prstan) je dobil v dar od živali v znač hvaležnosti. Tako izražajo tudi še druge pravljice razne mikavne želje za kako posebno dobro. V zbirki je več pravljic o vdovcu z otrokom, ko je prišla v hišo mačeha. Pravljice sicer ne poznajo dobrih mačeh. Sirotam, posebno deklicam, pridejo na pomoč razne izredne prilike, nad slabo mačeho pa maščevanje. V pravljicah pridejo do pomena razne izmišljene osebnosti, pa navadno brez ozira na določeni kraj in čas. Osebe dobivajo službe in naloge pri grofih, kraljih in kraljičah, za ženo pa kar kraljičino. Zaželjeni konci so zadovoljstvo na svetu, skupno in srečno življenje. Pota do cilja so mnogotere ovire, dolge hoje po neznanih krajih, kakor v sanjah, po globelih in višinah. Premagati je treba tudi velikane in celo zmaje, vse očara blesk in zlati zakladi. Vzrok razvoja pravljice je kaka dobra človeška lastnost n. pr. hvaležnost; še bolj pogostokrat pa slaba n. pr. zavist. Tako je bila mati sv. Petra preveč nevoščljiva, zato ni prišla v nebesa. (Str. 53.) Sicer je današnja doba tako tesno zmaterializirana, da mora vsak človek več misliti na delo in

vsakdanje preživljanje, kakor na kake pravljice, vendar so lepo vpletene misli in nauki, ki se pokažejo z razvojem domišljije v pravljici tudi neka dobra in tolažilna moč ali osvežujoča pridobitev. Zato je v zbirki pomenljiva pravljica o povodnem možu, ki je mislil, da so biseri in zlato najdražji zakladi, pa je moral spoznati, da imajo ljudje še večje dragocenosti; oni imajo očeta, mater, brate in sestre, katerih povodni mož ne pozna. (Stran 27.) Več pravljic v zbirki je naravnost vzgojnih, poučnih in svarilnih. To vidimo pri onem, ki je imel kratek konec pameti za mrvico zastopnosti. (Str. 69.) Oče je odpravil otroke takole po svetu: »Ko gre pameten človek po svetu, dobro gleda pred se, da kaj vidi in se kaj prida nauči. Tako delajte tudi vi: Vse vam prav pride, kar se naučite; če prej ne, čez sedem let. (Str. 71.) — Pri izbiri za mladino bo treba pa še na več reči paziti. Pravljice nosijo, kakor drugo narodno blago, tudi slabe in strastne izraze kot nekaj plevel za seboj. To je naravno, ker gredo daleč mimo slabih in dobrih ljudi. Torej: »Prišel je vinjen k svoji prvi ljubici in ta ga je tako klela in rotila, da se je spremenil v majoran.« (Stran 29.) »Deček in princ gresta skupaj h kraljici spat.« (Str. 57.) »Deklica se zaljubi v roparja in je zato pogubila brata.« (Str. 66.) O mačjem blatu i. dr. (Str. 68.) Poleg slučajnih takih stvari je vsebina te zbirke prav lepo predstavljena in jezik teče povsod pravljичno gladko. Zeleti bi bilo, da se za take zajemljive zbirke še drugi učitelji zavzamejo. Po deželi je še mnogo kaj lepega blaga, ki bi pomnožilo zaklad slovenskega narodnega slovstva. F. Lužar.

Naši razgledi. Na vprašanje sodobnega časa in človeka. Ob petdesetletnici »Cirilskega društva ljubljanskih bogoslovcev«. 1932. Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. Cena 12 Din. — V knjižici sta dve razpravi, in sicer: »Rast v duhovnost in otroštvo božje«, spisal Slapar Pavel in »Iskanje«, poskus idejno-zgodovinske študije, spisal Joža Kunstelj s sodelovanjem J. Gregoriča, J. Jenka J. Oražma, J. Pokorna, G. Zavbija. — Ako podčrtam nekaj razgledov iz celote, moram pričeti takoj s prvim stavkom razprave: »Nobena miselnost in noben pokret ne padeta kot osamljen meteor med ljudi.

Oba imata svoje vzroke v zgodovini in svoje posledice v bodočnosti. Zato mora vsak, ki hoče kako delo pravično presojati, poznati njune odnose do preteklosti. Prav tako, kdor hoče zastaviti delo, ki naj rodi svoje sadove v bodočnosti.« »V enem so si vsi edini: Rušijo se stoletne tradicije in nazori, ki jih je evropski človek smatral za največje pridobitve svojega duha in v nevarnosti so pri tem tudi večne nespremenljive resnice.« »Človek, ki je prehodil vsa možna pota, je postal razočaran in je nad lastno pametjo postavil v središče človeški nagon, ki je naj sodobnejša zmeta našega časa in ki se imenuje psihoanaliza.« (Str. 9.) »Vsaka resnica ima svoj določen prostor in smisel v življenjskem organizmu. Zato jo je treba ne osamljeno, ampak v razmerju do celote upoštevati.« (Str. 15.) »Nazaj k nadnaravi! To je danes najvažnejši in najresnejši klic, ki ga je treba ljudem zaklicati.« (Str. 31.) »Resen in odkrit pogled v razrvanost našega časa mora roditi zavest, da Evropa drvi čudnemu času naproti. Odpomoči bi se dalo sedanjemu doslednemu razkroju v notranji preroditvi vsega današnjega človeka.« (Str. 33.) Vobče pa pisatelj zavrača razne stvari, ki jih ima časopis »Rast«. Vsa analiza konča s stavkom: »Človeka spet v nadnaravo poduhoviti, to je ledina nove generacije.« — Razprava J. Kunstelja se opira na prvi dokument, ki je bil pred 50 leti podlaga ustanovitve Cirilskega društva, na Fr. Lampe tovo predavanje o duhovnih potrebah našega naroda. Pisatelj govori najprej o razvoju slovenskega življenja od nastopa Levstika. Z Levstikom primerja Stritarja oba pomenjata močan dvig v naši narodni rasti. Posebno izrazito je pa predstavljena miselnost slovenskih katoličanov kot žalosten sad slovenskega janzenizma. Zmote janzenizma so zašle v žalostno absurdnost. Vse to je dolgo vplivalo na miselnost v literaturi. Slovenski liberalizem je v veliki meri zapuščina janzenizma. Fr. Lampe je dokazal, da kristjan more biti in je človečansko svoboden. V katoličanstvu najde človek tisto, kar išče: svobodo in moč in miselno osnovo za življenjski razmah. Tako kažeta obe razpravi, da ju je treba resno v roke vzeti in čitati. F. L.

Obzornik

Velikonočno zborovanje Slomškove družbe se je vršilo dne 29. marca in je bilo prav dobro obiskano. Na dnevnem redu je bilo predavanje tov. Venceslava Winklerja iz Nove vasi pri Rakeku »O razvoju učiteljske duhovne orientacije«. Predavanje je bilo zelo zanimivo. Priobčeno je v »Učiteljskem Tovarišu« od 19. maja, št. 40. Pred tem zborovanjem

se je vršil tudi redni občni zbor stavbne zadruge »Slomškov dom«.

Hvaležnost. Ob 60 letnici dr. Antona Korošca je govoril pisatelj Fran S. Finžgar tudi o hvaležnosti. Spominski dan je dan slave, dan hvaležnosti narodnemu delavcu bodi ta spomin. Hvaležnost je velika in odlična stvar. Nehvaležni rodovi propadajo. Ne-

hvaležne narode žro žrela zavidnega sveta. Hvaležnost pa je vselej vir novih moči. Hvaležnost je rast v novo, v boljše, v bolj popolno. Hvaležnost je tista, ki gradi na težko izklesanih kladah preteklosti, ki so jih v temelje narodne prosvete, kulture, svobode in gospodarstva, polagali očetje — nove, višje zgradbe. Nehvaležnost pa te temeljne kvadre ruši in zida v veter.

Ameriški katoličani — za mladino. V New Amsterdam-u (Amerika) so se zbrali Kolumbovi vitezi na skupno posvetovanje, kaj storiti zoper novoodobno poganstvo. Poslanec John P. O'Brien je obtoževal ameriški šolski ustroj, ki je izpričal svojo nesposobnost, da bi ohranil in utrdil v mladini krščanske ideale. »Naši svetni zavodi«, tako je zatrjeval poslanec, »nasplošno niso verski ter ne nudijo nikakega zagotovila, da bi mogli ohraniti vero med mladino. Ozračje teh zavodov je za katoliško mladež nezdravo. Že leta sem zastrupljajo mladi naraščaj s krivimi nauki, ki so nekrščanski, pa hkrati tudi ne-ameriški. In mi katoličani se ne zganemo, da bi to preprečili. Zadnji čas je, da se dvignemo in si zagotovimo lastno mesto v vladi. Katoličani bi morali stati kot urejena armada v vsakem vprašanju, ki se nas tiče. Katoličani so edina bramba, ki more obvarovati deželo notranjih in vnanjih sovražnikov.« A. Čadež.

Sijajna zmaga verske šole. Ob zadnjem vpisovanju na osnovne šole v Monakovem se je zglasilo 45.000 otrok za versko in le 10.000 za simultansko šolo. Z drugo besedo: 82% se je izjavilo za versko šolo, za skupno (mešano) pa 17%. Ta tip šole že od leta 1920 stalno nazaduje. Kljub agitaciji in pritisku so verni starši napredovali za 6%. Čast vsem, ki se v tem oziru ne dajo upogniti, da bi šli za svobodomislec! Bavarska ima sedaj 12 katoliških in pet protestantskih učiteljskih. Učiteljski naraščaj je pa seveda tak, kakršni so njih vzgojevalci. Znano je tudi, da imajo narodni socialci v svojem programu simultansko šolo. Že z ozirom na to bo boj proti narodnim socialistom oster. A. Č.

Holandsko šolstvo. V državnem zboru za Holandijo je bila nedavno razprava o proračunu za šolstvo. Ob tej priliki se je poudarjalo, da število učencev na državnih šolah stalno nazaduje in pada, v zasebnih verskih šolah pa v istem razmerju napreduje. V enem samem letu je število učencev na državnih osnovnih šolah padlo za okroglo 7000. Povprečno pride na eno šolo 150 učencev; a povprečno število v katoliških šolah znaša 185, protestantskih 146, v državnih 128. Verskih osnovnih šol je 4152 s 644.820 gojenci, državnih 3682 — s 473.205 učenci. A. Č.

Kam z maturanti in akademiki? V nemških listih čitamo: Zdaj smo že tako daleč, da znajo cestni pometači grški in latinski. Vsak boljši kramar zahteva od svojega učenca maturitetno spričevalo. Znan pa je izrek: »Med kramarjem in kramarjem je ogromna razlika.« Taki z akademsko izobrazbo niso ravno redki. Državno prosvetno ministrstvo je izdelalo načrt, da poskrbi, da 26 do 32 tisoč abiturijentov, ki vsako leto silijo v že itak prenapolnjena vseučilišča, dobi kako drugo namestitev; spraviti jih hočejo za učence v razna gospodarska podjetja. Vsa društva, ki pridejo tu v poštev, bodo sodelovala, da izvršijo ta načrt. Kako nujno potrebna je ta zares tragična akcija, kaže dejstvo: 10 do 12 tisoč juristov, medicincev, filozofov itd. ne najde letno v Nemčiji zaposlitve. Iskati morajo zaslužka kjerkoli. Njihov študij je bil zaman. Čemu torej še nove tisoče ljudi napeljavati v tako bedno življenje! Vprašanje pa je, če bo ta akcija uspela. Društvo filologov sviri pred njo. Že danes je v Nemčiji 50.000 akademikov brez službe. In kako malo je praznih mest šele v gospodarskih podjetjih. Vendar pozdravljamo to akcijo prosvetnega ministrstva. Bolje je biti mizar z ljudsko šolo, ko cestni pometač z doktoratom!

»Mojemu staremu učitelju.« Na Koroškem je letos začel izhajati list »Kärntner Schulwacht«, organ društva kat. nemških učiteljev in učiteljic Koroške, kakor se list sam imenuje. Urednik je Hans Germ, učitelj v Grebinju (Grebinj je nemčurski trg na vznožju Svinje pla-

nine, 2 uri hoda od Velikovca, obdan vse okrog od slovenske okolice.) Upravništvo lista: učiteljica na glavni šoli Karla Matschnig, Celovec, Wulfengasse 10. Glavne šole so preustrojene meščanske šole. Zanimivo je, da nosita urednik in upraviteljica (Grm, Mačnik) slovenski imeni, seveda na nemški način pisani. Tudi ena izmed neštetihi prič, da je res, kar je rekel l. 1923. tedanji avstrijski kancler dr. Seipl o Koroški, ko je obiskal to deželo: »Vidi se, da je podlaga na Koroškem slovenska.« Na vseh koncih in krajih se na Koroškem prikazuje skozi nemški belež — slovenska podlaga.

Imenovani list stane letno 3 šilinge. Prva številka prinaša med drugim tudi prispevek izpod peresa koroškega škofa dr. A. Hefterja pod naslovom: *Meinem alten Lehrer!* Skof piše: »Kako pogosto stojim v duhu pred menoj postava mojega učitelja na državni šoli moje domovine (škof Hefter je po rodu Bavarec). Vodil me je skozi 4 leta ljudske šole. Vodil nas je z ljubeznijo, če je moralo biti, tudi z resno trdostjo. Učil nas je z neutrudljivo marljivostjo, z nikoli odpovedujočim potrpljenjem in za vse naše male težave je kazal otroško ljubeče razumevanje. On nas je imel rad in mi njega in tako ni čuda, da smo se součenci, kadarkoli smo v poznejšem življenju prišli skupaj, vedno tudi spominjali z ljubeznijo in hvaležnostjo našega starega učitelja.

Meni posebej je pripravil pot za bodočnost; on je bil, ki je moje starše opozoril in vzpodbudil, da me dajo študirat na srednjo šolo. Kolikorkrat sem v počitnicah prišel domov, nisem nikdar zamudil obiskati mojega starega učitelja in še danes vidim, kako so se zasvetile njegove dobrotljive oči, če me je zopet videl. Čim starejši sem postajal, tem bolj sem ga razumeval in še tem bolj spoštoval. Njegova marljivost, njegova zvestoba do dolžnosti, njegov nikoli pojenjujoči gon po izobrazbi, njegova ljubezen do otrok, njegov vzorni družinski čut, njegov moški pogum v spoznavanju svoje vere sredi poplave liberalizma onih dni, so me navdajali pred njim z vedno večjim spoštovanjem in občudovanjem. Bil

je cel mož, cel kristjan, vzoren učitelj. Vedno se bom spominjal nanj s spoštovanjem, hvaležnostjo in ljubeznijo.

Povabljen sem bil, da napišem kratko besedo za ta novo nastajajoči časopis katoliškega učiteljstva naše koroške dežele. Izražam srčno željo, da bi rastlo in uspevalo mlado zrno, ki se polaga v koroško zemljo. Tej želji pridružujem še drugo, žejo namreč, da bi, sledeč idealom, ki jih zastopa ta list, prirastlo koroški deželi prav mnogo vzornih učiteljev, celih mož in celih kristjanov, kakor je bil eden izmed njih moj stari učitelj. V Celovcu, 4. nov. 1931. Adam Hefter, knezoškof.«

K sklepu še eno opazko: Uredništvo pravi v pozivu na tovarišice in tovariše: Naj nam bo »Koroška šolska straža« orožje v boju za naše najvišje ideale, v blagor zaupane nam mladine, v blagor našega nemškokrščanskega ljudstva na Koroškem! — K tem besedam naslednjo opazko: V Grebinju je petrazrednica s tremi vzporednimi razredi. V to šolo hodijo otroci iz župnij Grebinj in Grebinjski Klošter s skupno 2600 prebivalci. Od teh šteje nemčurski trg Grebinj 400 duš; ostali, torej 2200 duš, so Slovenci. In vendar govori urednik »Koroške šolske straže«, učitelj na tej šoli, samo o nemškokrščanskem ljudstvu Koroške! Nemško učiteljstvo na Koroškem za slovensko koroško ljudstvo nima ne srca, ne razumevanja. Ali je torej neupravičen klic, ki se je pojavil ob plebiscitu med Slovenci na Koroškem: »Svoboda in uedinjenje! Proč od Nemcev, ki nimajo ne srca, ne razumevanja za nas!« O ta klic je bil globoko upravičen! Nemec na Koroškem ni imel in nima srca za teptanega koroškega Slovenca!

Kakšne slike visijo po koroških šolah? Po koroških šolah visijo še danes hujskaške plebiscitne slike. Tako vidite tu zemljevid Koroške, z juža se pa raztega na Koroško koščena roka in spodaj je napis: »Kärnten in Gefahr.« Dalje najdete tu sliko, ki predstavlja kmečko ženo pred cerkvijo, z molitvenikom v roki, pred njo stoji mlad fant, ki jo prosi: »Mama, ne štimajte za Jugoslavijo, ker (drugače) moram ajnrukat za kralja

Petra.« Najnesramnejša pa je ona slika: Smrt v obleki jugoslovanskega vojaka, s puško, zraven na polju pa orje kmet in spodaj napis: »In Jugoslawien droht Krieg, daher einrücken, Kärnten hat Frieden.« — Tako se v slovenski deci na Koroškem sistematično vzgaja mržnja do države na jugu. Ta nemoralna šola — ponemčevalnica si je postavila za glavni cilj, da v slovenskih otrocih vzgoji mržnjo in sovraštvo do vsega, kar je slovensko in slovansko!

Več narodne zavednosti! Šola v dobi stare Avstrije je imela to veliko napako, da v slovenski deci ni vzgajala narodne zavednosti. Vzgajala je samo avstrijsko zavest. Na gimnazijah so se dijaki lahko učili francoščine, italijanščine, niso se pa smeli učiti ruščine, češčine. Tako je n. pr. na gimnaziji v Kranju profesor dr. Jos. Debevec hotel brezplačno poučevati češčino. Avstrijska oblast mu tega ni dovolila! Še manj je bilo seveda dovoljeno poučevati ruščino. Avstrijska oblast se je bala, da bi se mladina ne navzela slovanske zavednosti. Kajti brezdomno je tole: Slovani smo zadosti močni in številni, da bi se z božjo pomočjo lahko otresli vseh sovražnikov in da bi nikjer več ne robovali tujcem — če bi bili edini! Če je vendar marsikje še Slovan tujcu rob, smo tega sami krivi. Pod svobodnim solncem bi lahko živeli vsi Slovani, če bi si vzajemno med seboj pomagali, če bi bili složni. Seveda posamezni slovanski rodovi zase so preslabi, a združeni bi bili zadosti močni, da bi se ubranili vseh svojih sovražnikov, da bi zaslužnjem bratom sneli tujski jarem. Ideja slovanske vzajemnosti ni nikak prazen fantom, marveč je največje realne vrednosti. Potrebno je, se slovanska deca in mladina že v šoli vzgaja v slovanski vzajemnosti. — Kako nedostatna glede vzgoje v narodni zavednosti je bila šola v predvojni dobi, nam kaže naslednji konkreten slučaj: Družina iz dalnje okolice Ljubljane se je pred vojno preselila na Koroško in sicer v slovenski del. Po vojni se je ena hčerka poročila z nekim nemškim folksverovcem in odšla z njim na Zg. Štajersko, kjer je on delavec v tovarni. Imenovana ima več otrok, ki

znajo samo nemški. Ko sem jo opozoril, naj jih vendar uči tudi slovenski govoriti, mi je odgovorila, da ne »nucajo« slovenski. A pri tem se ne morejo pogovoriti niti z njenimi starši, ki znajo samo slovenski. In ko je lani vzela najstarejšega sinčka s seboj na Kranjsko, se je ta doli silno dolgočasil, ker ni umel jezika in je neprestano silil nazaj. K. S.

Izumitelj poštnih razglednic. V Göttingenu je umrl v starosti 84 let Heinrich Lange, ki je prvi uvedel poštno razglednice. Ko so se pričele uvajati poštno dopisnice, je on kot knjigotržec prvi prišel na idejo, da fabricira razglednice in poštno dopisnice z različnimi posebnimi nazivi: »Srečen Božič« i. dr. S tem je zasnoval industrijo, ki se je hitro razširila in vedno več je bilo založnikov, ki so si pridobili lepo imovino.

Sport in vera. Na zborovanju nemške Državne zveze za telesne vežbe v katoliških društvih v Kölnu je poročal znani jezuitski pater Friderik Mukkermann in med drugimi opozoril na pomen sporta tudi za cerkev in vero. Naravno zdravje ustvarja predpogoj za zdravje vere in verskega občutja. Življenjska radost se povzdiga v radost božjega otroštva. Potrpežljivost se izpreminja v training za višje kulturno delo, svežost v predpogoj za udejstvovanje mladega in novega verskega življenja, dočim najde slovesnost svoj višek v dostojanstveno korakajoči liturgiji; narodnostna misel se povzdiga v čuvstvo za živo Kristusovo telo. Domovina se nam odkriva kakor prostor, ki prejema svojo posvetitev po svetem, dočim se v vsem tem svežem človečanstvu resnega sportnega gibanja poživlja stara osvojevalna vojna po evangelijskih besedah: »Pojdite po vsem svetu...« Čas pretiranega intelektualizma se izpreminja danes v čas povsem človeškega načina življenja. Telo prihaja zopet do veljave kakor izraz in orodje duše. Beseda sv. Pavla o telesu kot hramu božjem dobiva razumevajoč odmev. V nas postaja zopet živo, kar je nekoč tako krepko živelo v zapadni cerkvi, kjer še danes nosijo božji svod kameni in stebri, podobni mogočnim atletom.

